KURTULUŞ

sosyalist dergi

SEÇİMLER YAKLAŞIRKEN MEVCUT DURUM

•

12 MART'TA KİM NE YAPTI?

•

12 MART 1971 FAŞİST "MUHTIRA DARBESİ" ÜZERİNE

•

ŞİİRLER

MAHİR ÇAYAN

MART 1977

10

KURTULUŞ

sosyalist dergi

AYLIK DERGİ
MART 1977
YIL : 1 — SAYI : 10

Sahibi: **İsmail AYÇİÇEK** / Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: **Mustafa EKER** / Yönetim ve Yazışma Adresi: İbrahim Müteferrika Sok. Fazilet Han, Kat: 4 No: 409 ULUS - ANKARA / Abone Bedeli: **Yıllık 75 TL. Altı Aylık 40 TL.** dir. Yurt dışı abone bedeli iki katıdır / Her türlü ödeme için: **İsmail Ayçiçek, Posta Çeki No: 100994**

İÇİNDEKİLER:

Dizgi - Tertip v eBaskı
SELÇUKLU Matbaası

İSTANBUL

Seçimler Yaklaşırken Mevcut Durum

Derinleşen ekonomik ve sosyal bunalım bir yandan halkın düzene karşı olan tepkilerini şiddetlendirirken, diğer yandan da hakim sınıfların kendi aralarındaki çelişkilerin daha bir su yüzüne çıkmasına yol açmaktadır. İki yıl önce MC kurulurken "mebus pazarı" görüşmelerini sürdüren, mebus satın alma işlemlerini yürüten Sabancı dahi mevcut hükümetle işlerin daha fazla götürülemiyeceği inancı içerisinde erken seçime gidilmesi gerektiğini vurgulamakta ve MC'nin ekonomik siyasetini eleştirmektedir. Koç ise MC kurulduğundan beri çeşitli defalar rahatsızlığını ortaya koymuştur. Hatırlanacağı üzere, MC kurulur kurulmaz, ilk işlemi tekstilcilere içinde bulundukları kritik durumu atlatacak ölçüde büyük krediler sağlaması olmuş, böylelikle Sabancı mebus satan almak için harcadığı paraları devlet kredileri ile telâfi etmiş, rahat nefes alma durumuna gelmişti. Koç ise, lâstik, motor, otomobil sanayileri konusundaki önerilerinde hep MC'nin direnişleri ile karşılaşmıştı.

Ancak dört parçadan oluşan MC hükümetinde her kanat kendi siyasal doğrultusunda çabalar gösterdikçe, koalisyon işleyemez durumlara düşmüş hakim sınıfların her talebi uzun boylu çekişmelerin sonucunda bir senteze gidebilmiştir. AP başlangıçta halkın kendisine muhalefet görevini vermiş olduğunu

iddia eder ve hükümet kuruluşunda kesinlikle görev almayacağını ilân ederken, "Kıbrıs fatihi", "umudumüz Ecevit" karşısında kamuoyunda hakim olmaya başlayan "Süleyman Demirel bir daha başbakan olamaz imajını" yıkmanın zorunluluğunu gördü. AP başlangıçta, hükümet konusunda sorumluluk almamakla, büyük boyutlar kazanmış olan enflasyonun yükünü CHP'ye yıkacağını ve böylelikle de onu yıpratacağını hesaplarken, Ecevit'in "barış harekatı" dediği, şoven duyguları kamçılayıcı istilâ hareketi, AP'nin umutlarını yıktı. Bu durum karşısında AP "halkın kendisine vermiş olduğu muhalefet görevini" bir yana bırakarak hükümete talip olmak zorunda kaldı. Bu arada MSP ile çekişmesi iyice artan CHP'nin, Kıbrıs istilâ hareketini oya tahvil etmenin tam zamanı olduğunu hesaplayarak koalisyonu bozması, AP'nin imdadına yetişti.

AP solun karşısında bir "Milliyetçi Cephe" oluşturma sloganı etrafında bir araya getirilebilecek partileri kendi bünyesinde eriterek, Ecevit mit'ini yıkıp güçlü bir şekilde seçimlere girmeyi hesaplayarak MC koalisyonunun kuruluşuna önayak oldu. Bu projeyi, her zaman için desteklemiş olan Sabancılarda olumlu buldular.

12 Mart 1971 darbesiyle bozulmaya çalışılmış olan kapitalistler ve kapitalizm öncesi unsurlar arasındaki ittifak, AP içerisinde yeniden kurulmaya çalışılıyordu. 1973 seçimlerinden sonra bu doğrultudaki çabalarına daha da hız veren AP, bu sayede DP destekçilerini büyük ölçüde kendi bünyesinde toparlayabildi. Ayrıca MC manevrası sırasında DP'nin milletvekillerinin büyük bir kesimini de satın alarak, kapitalist-feodal ittifakının siyasi arenadaki temsilcilerini de yeniden AP içerisinde toparlayabildi. Ancak

AP'nin prekapitalist öğelerden sağladığı desteğin bir kısmı yine de MSP içerisinde bulunuyordu. Süleyman Demirel, kapitalist-feodal ittifakının temsilcisi olarak, MC koalisyonu içerisinde MSP'yi de büyük ölçüde eritebileceğini hesaplamıştı. AP'nin hesapları böyle iken, MSP, CGP ve MHP de yürütmede doğrudan yer almak suretiyle temsil ettikleri çıkarlar doğrultusunda daha da güçleneceklerini hesaplamışlardı. Özellikle MHP, faşist hareketin, devlet bürokrasisi ve ordu içerisinde geliştirilmesi açısından, büyük avantajlara konacağını hesaplamıştı. Yürütmenin sorumluluklarına katılmak, bir faşist hareketin demagojisi açısından dezavantaj gibi görünse de, kendi örgütlenmesini geliştirebilmesi açısından, açıkça da görüldüğü gibi belirli yararlar sağlamaktadır. Ayrıca MHP'nin son derece küçük bir azınlıkla katıldığı yürütmenin sorumluluğunu taşımadığını anlatması çok da güç olmayacaktır. Diğer yandan Türkiye gibi bir ülkede faşist demagojinin yeterince taban bulamamış olması çağdaş faşizm açısından bu tür denemelere girilmesini bir zorunluluk haline de getirmektedir. CIA güdümlü bu tür bir faşist hareketin, devlet içerisinde yer bulabilmesi elbette zor olmamaktadır.

AP'nin üzerinde en çok hesap yaptığı MSP ise elde ettiği konumdan sonuna kadar yararlanmıştır. AP'nin kendisi üzerinde oynamaya çalıştığı oyunları bir bir bozan ve AP'yi bir köşeye kıstırdığını zannеden MSP kendi bünyesinde yer alan tarikatler ayrılığı sorununda ise AP'ye karşı direnememektedir. Süleyman Demirel'in nurcuların MSP'den ayrılmaları için gösterdiği çabalar başarıya ulaşacak gibi görünmektedir. Eğer AP bu oyunu başarıya ulaştırabilirseki, bu günkü veriler, Milli Nizam Partisi hareketi, bu-

nu göstermektedir- sırtındaki kambur MSP'den bir an önce kurtulmak üzere erken seçime gitmek isteyecektir. Bu oyun geciktiği taktirde ise bütün bunalımına rağmen koalisyonu bozmamaya çalışacak ve MSP'nin istediği tavizlere oyalama yollarını deneyerek evet diyecektir. Ancak mevcut durum AP'nin seçim konusunda oynamaya çalıştığı oyunların şimdilik başarılı olduğunu göstermektedir. Seçimlerin daha fazla gecikmesi gittikçe artan enflasyon oranı karşısında dengeye ulaşmış olan AP-CHP karşıtlığının yeniden CHP lehine bozulmasını getirecektir. Kıbrıs istilâ hareketinden bugüne kadar, "umudumuz Ecevit mit'i" ulaşabileceği en alt noktasına düşmüştür. Bu durumu AP'de değerlendirmektedir.

Artık erken seçim silâhını kapmış olan AP, MSP' nin şantajlarına karşı bunu kullanmaktadır. MSP'nin kendi içerisindeki ayrılıklar ve AP'nin ele geçirdiği erken seçim şantajı bu defa iktidarda kalmanın avantajlarını kullanmaya çalışan MSP'yi köşeye sıkıştırmıştır.

Seçim konusunda AP'nin başarmaya çalıştığı son oyun, erken seçim önergesini CHP'ye verdirmek ve MSP'ye karşı daha önemli bir koz elde etmektir. Buna karşılık, AP'nin hükümet edemediğini ve MSP karşısında avantajlara sahip olmamasını isteyen CHP ise böyle bir önergeyi vermeyi çeşitli demagojilerle reddetmektedir. Elbetteki bu CHP açısından akıllıca görülecek bir davranıştır. CHP böyle bir önergeyi vermek suretiyle AP'nin hem MSP karşısında önemli bir koz elde etmesini hem de CHP ile prestij oyunlarına girebilmesini sağlayacaktır. Aksini başarabil-

mek ise CHP için önemli bir seçim demagojisi sağlayacaktır. (1)

DP ve CGP ise varlıklarını koruyamama endişesi içerisinde seçim sözcüğüne pek yanaşmamaktadırlar. Zaten CGP'nin bu konudaki hesapları hep zor zamanların partisi olma özelliğini korumaktadır. DP ise artık sınıfsal desteği olmayan içi boş bir parti haline gelmiştir. Giderek yok olma eğilimi sürecektir.

Buraya kadar, bütün söylediklerimize hakim sınıfların mevcut durumdan kurtulmak için seçim yolunu denemeye kararlı oldukları varsayımı ile yaklaştık. Hakim sınıf temsilcilerinin şimdiye değin göstermiş oldukları eğilim hep bu doğrultudadır. Ekonomik zorluklar içerisinde yüzmelerine rağmen mevcut sosyalist hareket kendileri için önemli bir tehlike arzetmemektedir. Yükselen toplumsal muhalefeti bir yandan CHP içerisinde eritirken, yeni denetleme kurumları yaratmaya çalışmaktadırlar. Tekelcilerin oluşturmaya çalıştıkları "hür teşebbüs konseyi" küçük esnafı kendi denetimi altına alma çabasından başka birşey değildir. Ancak şimdiden esnaftan muhalefet sesleri yükselmeye başlamıştır. CHP içerisinde ise tekelci sermayenin tüm kanatlarıyla flörtler devam etmektedir. Tekelci sermaye için bir dönem tehlikeli olarak görünen CHP artık onlara aynı ölçüde ürkütücü görünmemektedir. Yönetiminde yaptığı son değişiklikle de CHP kendilerine gereken güveni vermiştir. Bu durum karşısında iki hakim sınıf

---

(1) CHP, MSP ile koalisyonu bozduğunda, AP'nin en önemli demogojisi "hükümeti bırakıp kaçtılar, yönetemediler" şeklindeydi. Bu defa bu AP için, CHP tarafından tekrarlanabilir bir duruma gelecektir.

partisi (AP-CHP) önümüzdeki seçimler ertesinde değişik hükümet alternatifleriyle parlamenter yapıyı bir müddet daha devam ettireceklerdir. Bunlar toplumsal muhalefeti pasifize edemez, ekonomik durumda belirli iyileşmeleri sağlayamazlarsa, bu taktirde hakim sınıflar başka seçenekler üzerinde oynayacaklardır.

Hakim sınıflar cephesinde durum böyle iken sol her zamanki gibi parça parça yapısını korumaktadır. Özellikle reformizm, sosyalizm olarak gösterilmeye çalışılmakta, CHP'nin çeşitli biçimlerde sosyalist harekete yararlı(!) olmasını sağlayacak ince, kaba formüllerle uğraşılmaktadır. DİSK kayıtsız desteğini koymuştur. TSİP duyduğu darbe haberlerine bağlı olarak derhal CHP etrafında bir anti-faşist cephe kurulmasını önermektedir.(2) Her korkulu anda, çok tekrarladıkları işçi sınıfının bağımsız siyaseti sorununu bir çırpıda unutuvermenin güzel örnekleri bunlar.

Hiçbir şekilde geniş kitlelere dayanarak iktidar üzerinde etkin olamıyacağını bilen MHP kontur gerilla-CIA bağlantısı içerisinde faşist terörle bir yandan sokağı ele geçirmeye çalışıp sosyalist hareketin kitlelere ulaşmasını bir ölçüde engellemeye çalışırken ki bunda pek başarısız olduğu söylenemez- diğer yandan da devlet içerisinde örgütlenmesini geliştirerek darbe yolunu denemeye çalışmaktadır. Ancak hakim sınıflar bugün, bu yolu deneyecek şekilde sıkışma-

---

(2) Aynı darbe haberleri üzerine DISK'de, her hangi bir cunta hareketi karşısında işçi sınıfının sokağa dökülüp darbeyi bozacağını belirten bir bildiri yayınlamıştır. DISK yöneticilerinin bu konuda ne kadar kararlı(!) tavırları olduğunu çeşitli olaylarda, özellikle "son yas"ları sırasında gördük.

mışlardır. Ellerinde alternatifler mevcuttur. Hükümet içerisinde çatışmalar buna bir ölçüde ışık tutmaktadır. MHP'nin çeşitli kurumlardaki tırmanışı AP ve MSP tarafından olumlu karşılanmamaktadır. Türkeş'e verilen yetkiler kısılmakta, MİT-Emniyet Müdürlüğü raporları- bir yandan kamuoyunu uyutmaya yönelik olsa da- faşist sokak serserilerini suçlamaktadır. Böyle bir durumda hakim sınıflardan destek görmeden girişilebilecek bir faşist darbe teşebbüsü devletin kendi içerisinde tecrid olmayla yüz yüzedir. Ancak faşistler umutlarını yitirmemiş özellikle polisten sağlayabildikleri destek ölçüsünde kanlı olayları tırmandırmaya çalışmaktadırlar. Bu tırmanışa dur diyebilecek tek gerçek güç ise işçi sınıfının gücüdür. Bu gücü, şu ya da bu nedenle faşizme karşı aktif mücadeleden sakınan CHP'nin kuyruğuna takmak faşizme karşı lafla mücadele etmek demektir. CHP etrafında oluşturulmaya çalışılacak bir anti-faşist mücadele de ancak söz düellosu etme yeteneğinde olacaktır. Zaten soldaki tüm reformist partilerin bugüne kadar bu doğrultuda ilerlemekte oldukları açıktır. DİSK Başkanlar Kurulu kararı ve TSİP bildirisi bunun yalnızca son bir örneği olmuştur. Tüm reformistler CHP ile bir mebus, iki mebus pazarlığına varan taktikleri ve tekkecilik siyasetleriyle "faşizme" karşı mücadele etmektedirler. Ama faşistlere karşı mücadeleye yanaşamamaktadırlar. Çünkü birincisi somutlaşmak ve fiili olmak zorundadır. Faşizme karşı mücadeleyi yalnızca bir kaç kişinin verdiği "öncü mücadelesi" zannedenlerde reformistlerin kendi siyasetlerini yutturabilmelerini kitleler nazarındaki iyi bir gerekçesi olabilmektedir. Diğer yandan Çin şabloncusu görüşlerde ipe sapa gelmez siyasetlerde hakim sınıfların tertipledikleri oyunların ücretsiz gö-

revlileri olarak anti-faşist cephe içerisinde yer alabilecek güçleri parçalamakta birinciliği kimseye kaptırmamakta ve sovyet şabloncu görüşlere destek olmaktadırlar.

Tablonun bütün bu berbatlığına rağmen sosyalist hareketin derlenmesini sağlayacak tezlerde bu ortamda gelişmektedir. Mevcut dezavantajlar bu toparlanışı ne kadar geciktirse de engelleyememektedir. Tekkeci ve oportünist görüşler hergün yeni darbeler yemekte, gün be gün kitleler nazarında tecrid olmanın şartlarını bizzat kendi siyasetleriyle yaratmaktadırlar.

KURTULUŞ

DÜZELTME

Dergimizin Şubat, 1977, 9. Sayısındaki "TÜRKİYE'DE DEVLET" başlıklı yazıda önemli dizgi hataları olmuştur. Düzeltir özür dileriz.

Sayfa: 20, satır 9'da başlayan cümlenin doğrusu: "Bu değişiklikler farklı sömürü tipi üzerinde oluşan, köleci, feodal, kapitalist ve sömürüye dayanmayan sosyalist devlet tiplerinin..." Sayfa 31, satır 24'deki "...reform..." kelimesi "....devrim atılımı..." sayfa: 36, satır 12'de devam eden cümlenin doğrusu: "...üretime uygulanmasına, üretimin ve sermayenin daha da yoğunlaşmasına ve bütün bu koşullarda emperyalizmin...", sayfa: 37, satır: 8'de devam eden cümlenin doğrusu: "en üst kesimi olarak tekelci sermaye ve ama tarımdaki...", Sayfa 37, satır 15'deki "tekelci sermayedar..."ın doğrusu; "tekelci sermaye...", sayfa: 41, satır: 5'deki "..taleplerinin.." kelimesi: "...taleplerin...", sayfa: 47, satır: 29'daki "...dönem..." kelimesi, "...dönek...", sayfa: 48, satır: 13' deki "...bulunmaktadır." kelimesi, "...bulunmaktır." olacaktır.

12 Mart'ta Kim Ne Yaptı?

Türkiye solu için bir "yol ayrımı" olan, faşist 12 Mart hareketinden bu yana altı yıl geçti. Sosyalistler açısından o günler, oldukça dağınıklığın, ipe sapa gelmez tartışmaların, söylenenlerle yapılanların pek birbirini tutmadığı günlerdi. Özellikle T.İ.P.'e karşı oluşan muhalefetin sola damgasını vurduğu, T.İ.P.'-teki pasifizmin ve teslimiyetçiliğin tepkisi olan (bir yanıyla) ve fakat kısa zamanda grup ve grupçuklara bölünen bu kanadın analizi daha önce Kurtuluş'un geçmişi değerlendirme çabalarının ilki olan "Yol Ayrımı" isimli yazıda yapılmaya çalışılmıştı. Bu incelemelerde bir takım görüşlerin detaylı bir değerlendirmesine gidilmemiş, kanılarımız (yani bir inceleme sonucu vārdığımız neticeler) açıklanmıştı. Bu perspektifimiz bir çok kişi ve grup tarafından, yılların ürünlerinin bir kalemde silinip atılması, suçlamasına maruz kaldı. Oysa amacımız herşeyden önce "yılların ürünlerini" bir çırpıda silip atmak değildi. Zaten ciddi bir bakış, gerçek amacımızın devrimci hareketin birliğine yönelik atılımların, bu perspektif ışığında yaklaşımlarla sağlanabileceğine ilişkin inancımızı farkedebilirdi.

12 Mart'ın gelip iyice sıkıştırdığı hareketin bu günkü görünümü de o günlerden temelde pek farklılık arzetmiyordu. Yine alabildiğine dağınıklık, göz gözü görmez ortamda Yankı dergisinin saptamaları-

na göre 12 Mart'tan bu yana "43 dergi yayınlanmıştı". Yine aynı dergiye göre "12 Mart öncesi dönemde, çeşitli fikirlerin etrafında toplandığı dergilerin sayısı ise 18'di" Rakamlara bakılırsa temeldeki benzerlik nitelemesini tamamlamak için yeni bir sıfat eklemek gerekiyor: 12 Mart sonrası, 12 Mart öncesinin daha "zengin" bir tekrarıdır.

Bu "zenginlik" bazıları için belki de dinamizmin bir görüntüsüdür. Bu anlayış "netleşme" ve "saflaşma" analizleriyle belirginleşiyor. Oysa, ne kadar birlik için ayrılık noktalarının saptanması gerekliliği kaçınılmazsa, o kadar da yapay ayrılık noktaları yaratarak tekkeleri muhafaza çabası mahkûm edilmesi gereken davranış biçimleridir.

Şüphesiz bu tür görünümlerin temeldeki nedeni hâlâ hareketin sınıf "dışında" at koşturuyor olması. Bu gerek işin içinde olanların bu temele yönelmemeleri, gerekse kendileri dışındakilerin bu çabalar önüne engeller dikmesinin sonucudur.

Hâlâ ideolojik mücadele ağırlıklı olarak gündemdedir. Durumu böyle teşhis "tüm solun"da tutarlı bir analizini gerektiriyor. Çünkü gereksiz ve anlamsız polemikler bazan hareketin hayati çıkarlarının bir yana konması, gerekli hedefler yerine boşa atışlar yapılmasını getiriyor. Bu birazda maddi koşulların belirleyici çerçevesinin, kırılamamasının ürünüdür. Böyle bir değerlendirme bir bakıma 12 Mart'tan bu yana ne kadar yol "katedildiğinin" tespitidir.

Biz bu gün sol içindeki gruplaşmaları üç ana başlık altında değerlendiriyoruz. Başlıca şabloncu anlayışlar (Çin-Sovyet) dışındakilerin Türkiye'ye özgü yolun, (somut koşulların somut analizi ile) yaratıcıları olacağı inancındayız.

Bu günde Çin şabloncularının en "tutarlı" tem-

silcisi (dün gibi) P.D.A.'dır. Ne kadar bu perspektifle Türkiye ve dünya sorunlarına eğilseler de, aralarında yapay ayrılıklar yaratanların gelecekteki kaçınılmaz birliğini görüyoruz. Zaten o gruplardan birinin dergisinde "bu uğurda yılmadan çabalar gösterileceği" vurgulanıyor.

1971'in kargaşalı günlerinde "işçi-köylü" gazetesinde elde silâh boy resimleri basarak halkı silâhlanmaya ve savaşa çağırırken yine aynı günlerde legal parti kurma çabalarında olan P.D.A. bu gün 71'i değerlendirirken sıkılmadan küçük burjuva maceracılardan bahsedebiliyor. Ve yine aynı yolun "toy" yolcusu "Halkın Kurtuluşu" aynı değerlendirmeyi yaparken geçmişi "savunmaktan" (daha doğrusu sömürmekten) geri kalmıyor. Bu yolun diğer yolcuları ise pek bahsedilmeyecek bir etkinlikte.

Bu takım, geçmişi, yaptıkları itibariyle pek iç açıcı itibarı olmayan P.D.A. yolunda; Farklılık daha "cesurca" yapılan üç dünya analizleri. Şu bir gerçek ki bu analizlerin en tutarlı savunucuları P.D.A. Ayrıca diğerlerinin yeni buldukları, bu nedenle de bir hamlede hayata geçiremediği "gerçekleri" P.D.A. çok daha önceden ifade etmiştir. Zaten bu durumun ilginç bir belirlemesi "Aydınlık" dergisinin Şubat sayısındaki "Yurt Savunması Üzerine" başlıklı yazının son paragrafıdır. Yurt savunması ve ordu üzerine Marksistlerin (Çin şabloncularının okuyun) nasıl eğilmesi gereği üzerine "derslerden" sonra yazı şöyle bitiyor:

"Halkın Kurtuluşu, baştan sona revizyonist fikirler savunan ordu konusundaki broşürlerin tamamen yanlış olduğunu geniş yığınlar önünde açıklamalıdır. Halkın Kurtuluşu'nun tabanındaki bazı arkadaşlar, bu broşürün satılmasını önlemeye çalışarak dev-

rimci bir davranışta bulundular. Umalım ki bu davranışı Halkın Kurtuluşu yöneticileri de örnek alsınlar. **Birkaç yıl sonra "Revizyonizmin ve Troçkizmin kuvvetli etkisi altındaydık" diye yazmaktansa, bunu bu günden yapmak halk için daha yararlıdır."** (abç, Kurtuluş) (1)

Belli ki P.D.A.'nın "tutarlı" analizlerinde değişen pek birşey yok. (P.D.A.'da bunu *anlatmak istiyor.*) Ama bu kervana yeni katılanlardaki "gelişmeler" oldukça fazla. Peki bu kavga niye dememek gerek, herhalde bizim anlamadığımız bir şey var paylaşılamayan! Daha önce de belirtmiştik, bu kümelenmelerin birliği gerçekten işi daha kolaylaştıracaktır. Hem kendileri, hem de karşı olanlar için. Bizde elimizden geldiği kadarıyla bu birliğin oluşmasına çalışıyoruz.

Bir türlü bilimden nasibini alamayan T.İ.P.'in analizleri daha az ilginç değil. İşçi Partisi Merkez Yayın Organı "Çark Başak" baş *yazısında neler* yazılmıyor. Yazının başlığı "kapitalizmin kirli yan ürünleri" oldukça sıkı bir değerlendirme;

"Kâr kuralı ile **ahlâk** ve insancıl değerler uzlaşmaz bir biçimde çelişir. İnsanın insanı sömürdüğü bir düzende **ahlâktan** söz etmek en azından gülünçtür." (abç, Kurtuluş) (2)

Niçin gülünçtür? Buna cevap ahlâkın Yeni Türkçe sözlükten karşılığı aranarak cevap verilecektir büyük bir olasılıkla. Biliyoruz ki Marksistler, ahlâkın izafi bir kavram olduğunu, ekonominin belirlemesi ışığında sınıfsal bir içerikle ele alınması gerektiğini bilirler. Böyle bir konuya burada yer vermemizin nedeni, daha ilerde göstereceğimiz gibi pasifist ve teslimiyetçi T.İ.P.'in aynı zamanda sosyalist bilimle pek ilgisinin olmadığı, meselelere sıradan burjuva yazar-

ları gibi eğildiğini göstermek istememizdir.

Aynı Çark-Başak'ta 12 Mart Muhtırası üzerine genel başkan Behice Boran'ın açıklaması veriliyor. İstemleri şöyle:

"1. İşçi ve emekçi sınıfların politik örgütü olan partimiz üzerindeki ve diğer ilerici güçler üzerindeki dolaylı dolaysız baskı ve şiddet uygulamalarının derhal kaldırılması ve önlenmesi,

"2. Seçim kanununda seçimlerin dürüst, halkın eğilimlerini yansıtacak ve alınan oyların gerçek oranlarda parlamentoda temsilini sağlayacak değişikliklerin yapılarak genel seçimlere gidilmesi, ilk alınacak tedbirler olmalıdır." (3)

12 Martla neyin geleceğini en tutarlı bir biçimde tesbit edenlerin talepleri bunlar. Yine onlara göre "Türkiye İşçi Partisi dışındaki ilerici ve sosyalistlerin büyük bir çoğunluğu yanlış teşhis koymuş ve yanlış mücadele yöntemleri önermişlerdir." (4)

Yine "dün bugünün ve yarının sosyalist mücadelesine ışık tutacaktır" başlıklı yazıda, genç partililere ışık tutulmaktadır.

"Üzerinde konuşulması, tartışılması, eleştiri-özeleştiri yapılması gereken konulardan biri de 12 Mart 1971 muhtırası ile simgelenen dönem ve bu dönemde takınılan tavırlardır. Çünkü 12 Mart, öncesi ve sonrası ile, Türkiye sosyalist hareketi için son derece önemlidir. Bu dönemde takınılan tavırlar bugünün ve geleceğin sosyalist mücadelesine ışık tutacaktır. Özellikle genç Partililerin, Parti dışındaki ilerici, demokrat, sosyalist genç arkadaşların, 12 Mart'taki sosyalistlerin tavırlarını iyi bilmesi yararlıdır. Bu bilgilenme sosyalistlerin bugün ve yarın için, alacakları tavırlarda belirleyici olabilecektir." (5)

Ne kadar doğru şeyler yazıyor Çark-Başak; fa-

kat yazdıklarından kendileri pek etkilenmiyor. Örneğin özeleştiriden dem vuruyorlar, fakat bunu nasıl yaptıklarını pek anlayamadık. Çünkü devamlı diğer grupların tutarsızlıklarını sergileme çabası içinde iken kendilerinin ne kadar tutarlı olduklarını ispatladıkları kanısındalar.

Gerçekten 12 Mart sonrası ve öncesinde T.İ.P.'in ne yaptığı üzerine uzun yazmak gereklidir. Ama 12 Mart'ta ne yaptıkları herkesin malumu; Arandıklarında topluca "hapishane ve mahkemelerde partiyi savunmak için" faşizme teslim olmuşlardır. Ve hâlâ da özeleştiri yapacakları yerde bu teslimiyetçi tavırlarının ne kadar doğru olduğunu ispatlama uğraşı içindeler.

71 öncesi M. Belli ve etkinliğindeki Aydınlık Sosyalist Dergi "Kemalizm ile sosyalizm arasında aşılmaz duvarlar yoktur" tahlili ile, sosyalist hareketi, M.D.D.'de öncülük tartışması yapılamıyacağı "gerçeğinden" hareketle, cuntacıların kuyruğuna takmaya çalışıyordu.

"Biz Türkiye İşçi sınıfının ve yoksul köylülüğün özlemlerinin temsilcisi olarak 12 Mart 1971 tarihli muhtırayı, kurtuluş savaşımızdan doğmuş olan ve herşeye rağmen Mustafa Kemal'in millici ve ilerici geleneğini geniş ölçüde sürdürebilen Türk ordusunun faşizmi tezgâhlama çabası içinde bulunan, devrimci kanı dökmüş, cana kıymış olan ve üstelik "şaibeli" ünvanını kazanmış bulunan işbirlikçi Demirel iktidarına karşı ve ona hükümet etme yetkisini vermiş olan işbirlikçi sermayenin ve feodal mütegallibenin hakim bulunduğu bir parlamentoya karşı tepkisinin bir ifadesi sayıyoruz....

"...Olaylar, ordunun her müdahalesinin mutlaka faşizme varacağı ve Filipin demokrasiciliğinin bu

şartlarda ehveni şer olduğu yolundaki pek "demokratik" yorumları yalanlamıştır... 12 Mart'tan öncekine kıyasla, hiç değilse, şimdilik daha kötü bir durum meydana getirmemiştir.

"Evet, 12 Mart muhtırası sonucu meydana gelen durum eskisinden kötü sayılamaz." (6)

Biz bu anlayışı "kendi sağındaki güçlerden medet umma" olarak nitelemiştik. Bu anlayışın en iyi temsilcisi oldukça kapsamlı çalışmaların ve "yeni" bir tarih anlayışının yaratıcısı Hikmet Kıvılcımlı'dır. Bu tarih anlayışının en bariz ve veciz ifadesi Türkiye somutuna ilişkin bir tespitidir.

"Vurucu güç: gerici iktidarı, sırası gelince, bir gecede vurup düşürebiliyor. Ondan sonrası, öne geçen **Özgüç'ün** niteliğine kalıyor. Bu nitelik karşı-devrimci ise, vurucu güçün devrimciliği amortize edilerek güme gider, nitelik devrimci ise Sosyal devrim yörüngesine oturabilir. Demokratik devrim özgücü olan İşçi Sınıfı yanına konulan ***Proletarya Aydınları*** deyimi, o devrimci **vurucu gücün** daha özel karşılığı olur. Vurucu güç; Proletaryanın kendi yapısı içine giren **öncü örgüt** değildir." (7)

Aslında vurucu güçten ne anlaşılması gerektiği daha da berrak ifade ediliyor.

"Niçin olan şeylerin adlarını koymayalım. En son **Birinci Milli Kurtuluş** savaşında olduğu gibi, 27 Mayıs ihtilâlinde de sosyal sınıfların yönünde, neredeyse bağımsızmışca görüntüler alan bir vurucu güç vardır." (8)

Bildiğimiz ve anlayabildiğimiz türkçe ile yazılan bu satırlardan (doktorun keramet sahibi biri olduğuna da inanmadığımızdan) açıkça anlaşılan, öyle bir güç varki:

"Cengaver gaziler, savaş İlb'leri"nden gelen ge-

lenekleriyle, "neredeyse bağımsızmışça görüntüler" alıyor ve "gerici iktidarı, sırası gelince bir gecede vurup düşürebiliyor."

Şimdi, eminiz bu öğretinin savunucuları bizim doktoru kavrayamadığımızı o satırlardan neyin kavranması gerektiğini çıkarabilmek için doktoru anlamak gerektiği üzerine laflar geveliyeceklerdir. Fakat ilginçtir tok-dur-cu'lar da (kendileri dışındaki doktorcuları gerçek doktorcu saymayanlar doktorcul dil kullanma hastalığı ile birlikte bu nitelemeyi yapıyorlar.) Homojen bir gurup değillerdir. Her gurup bir diğerini doktoru kavramamakla, icabında ajanlıkla suçlayabilmektedir. Şüphesiz burada doktor öğretisi üzerinde T.S.İ.P.'i kurup, daha sonra küfre dayalı bir eleştiri yöneltenleri saymıyoruz.

Doktorun bu anlayışını en iyi doğrulayacak, yine 12 Mart geldiğinde doktorun buna karşı olan tavrıdır. Mümkün olsaydı tamamını almak isteyeceğimiz "Ordu Kılıcını Attı". (Bu başlık bile orduyu "neredeyse bağımsızca" ele aldığını gösteriyor) başlıklı yazıdan pasajlarla durumu açıklamaya çalışacağız. 20. sayılı sosyalist gazeteden aldığımız yazı 13 Mart 1971 tarihli.

Yazıda hakim sınıfların askerin siyasetle uğraşmasını engellemeye çalıştıklarına değiniliyor. Ve soruluyor:

"Yutar mı bunu asker"?

Arkasından da "Türkiye Silâhlı Kuvvetlerinin büyük çoğunluk kadrosu" subay oluncaya dek yamasız papuç giymemiş "HALK ÇOCUKLARI'dır." saptaması yapılıyor.

"...alaturka faşist Finans-Kapital ajanı Demirel kabinesini deviren" muhtıra ULTİMATOM olarak isimlendiriliyor ve "soyut metin" inceleniyor.

"Sayın Gen. Kur. Baş. M. Tağmaç'ın Pakistan dönüşü üzerine çıkan Muhtıra'da, kimileri bir "Eyüp Han Formülü" arayacaklardır. Biz kesin kehanet bilmeyiz. Muhtıranın birinci maddesi açıklıyor:

"Atatürk'ün bize verdiği hedef" diyor.

Muhtıranın ikinci maddesi:

"Atatürk'çü bir görüş" ele alıyor.

Bu iki madde, ordu'nun "Eyüp Han Formülü"nü değil "Mustafa Kemal Formülünü" önerdiğini gösteriyor.

Nedir Mustafa Kemal formülü? Muhtıra söylüyor. (1. mad.)

"Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmaktır. 50 yıl önce Atatürk için "çağdaş Uygarlık" genellemesi bir tekti; "Batıcı kapitalist uygarlık" 50 yıl sonra bu gün, hiç değilse genç Mustafa Kemaller için bir tek değil 2 zıt çağdaş uygarlık önündeyiz."

İki zıt uygarlık emperyalizm ve sosyalizm olarak belirlendikten sonra Ordunun hangisini "Türk milletine yarar ve yakışır" bulacağı soruluyor ve cevap veriliyor:

" 'Atatürkçü bir görüşle ve İNKILAP KANUNLARINI' ele alarak iş yapanlar. METOT bu."

Muhtıradan ordunun inkılapçı yöntemi seçtiğini çıkararak;

"Ordu muhtırası: "Atatürkçü bir görüşle", "inkılap kanunlarını" benimsediğine göre, dökülen, çöken tekelci kapitalist çağdaş uygarlığı, peşin peşin reddetmiş olmalıdır. Mantık bunu gerektirir."

Değerlendirmesi yapılıyor. Daha sonra muhtıra incelenmeye devam edilerek Muhtırayla istenen Demokratik Hükümeti kimin kuracağı soruluyor ve yine Muhtıraya dönülüyor.

" 'Partiler üstü bir anlayışla MECLİSLERİMİZ' kurulmalı."

Sonucuna varılıyor. Ve yine muhtıradan ordunun meclislere güvenmediği çıkarılarak:

" 'Meclislerimiz'den kendi kendini düzeltmesi mi beklenir? Besbelli ki Ordu onu ummuyor. Onun için 'süratle' idareyi üzerine alacaktır.

"Muhtıradan başka anlam çıkmıyor."

Bu alıntılarımızdan da Marksist devlet anlayışının tahribinden başka bir anlam çıkarmak imkânı olmasa gerek.

Görüldüğü gibi bugün hızla "ilerleyen" baylardan söz etmedik. Eleştirebileceğimiz hataları olmadığı, daha doğrusu 12 Mart sırasında varlıklarından kimsenin haberdar olmaması nedeniyle bir 12 Mart yazısında üzerlerinde durma gereği duymadık. Onların hata hanesine yazılabilecekler "her boydan ve her soydan sapıklıkla suçladıkları goşistlere" 12 Mart döneminde radyolarında methiyeler düzmeleridir.

Yol ayrımı nitelememize neden olan hareketler için söylenecek pek birşey yok. Onlar faşizme karşı nasıl mücadele edileceğini gösterdiler...

KURTULUŞ

(1) Aydınlık, sayı : 27, s. 35

(2) Çark Başak, sayı : 3

(3) " " "

(4) " " "

(5) " " "

(6) [illegible]

(7) [illegible]

(8) [illegible]

12 Mart 1971 Faşist «Muhtıra Darbesi» Üzerine

A) 27 MAYIS'TAN 12 MART'A NASIL GELİNDİ?

12 Mart faşist "muhtıra darbesi"nin ardından 6 yıl geçti. Aslında bu sürenin belirli bir tarihi ve sosyal olayı değerlendirmek için yeterli olduğu söylenemez. 12 Mart 1971 olayı, uzun tarihi dönemler geçtikçe daha iyi değerlendirilecektir. Fakat biz, gerçek yargıyı tarihe bırakıp, ülkemizde yeni 12 Mart'ların kaçınılmazlığının bilincinde olarak, henüz hafızalarda canlılığını koruyan bu hareketi değerlendirmeye çalışacağız.

12 Mart 1971 Hareketi, şimdiye kadar hep 27 Mayıs'la karşılaştırılmıştır. Kimileri 12 Mart'ı 27 Mayıs'ın bir devamı, kimileri de O'nun bir karşıtı olarak görmüşlerdir. Bunun nedeni ülkemizde ordunun 10 yıl arayla iki "müdahale" sinin olmasıdır.

1950-1960 ve 1960-1971 tarihi dönemleri ise, aynı zamanda bu iki hareketin doğup geliştiği ortamı yaratmıştır. 12 Mart Olayı'nı kavramak için önce 27 Mayıs'la başlayan, dünyanın ve Türkiye'nin değişen koşullarında oluşan ve 12 Mart 1971'de noktalanan 10 yıllık bir dönemi genel hatlarıyla incelemek gerek-

mektedir. 1960-1971 Türkiye'sinin ekonomik, sosyal ve politik gelişmelerini şöyle özetleyebiliriz:

1 — Bu dönem üretimin ve sermayenin yoğunlaştığı, tekelleşmenin hızlandığı, tekelci sermaye ile orta sınıfların ve oligarşi içindeki feodallerin irileri arasındaki çelişkilerin derinleştiği yıllar oldu.

27 Mayısla MBK'sinin orta sınıflar lehine getirmeye çalıştığı kısa ve uzun vadeli tüm girişimlere karşı, işbirliği halindeki uluslararası finans kapitalle birlikte, ekonomik ve politik baskı mekanizmasını harekete geçirerek direnen tekelci sermaye, ihtilali kolayca savuşturdu. İlk 6 aylık dönemde MBK'sindeki orta sınıf temsilcilerinin etkinliği 13 Kasım "sessiz darbesi" ile kırıldı. 14'ler olarak bilinen (küçük bir kesimi faşist ve faşist eğilimli) ve ihtilali sürekli kılmaya çalışan grubun tasfiyesiyle boşluğu tekelci sermayenin temsilcileri doldurdu. 1961 seçimlerinden itibaren politik mücadele, burjuva parlamenter seviyede görülen her zamanki şekline dönüşürken, yerli tekelci sermaye de yeniden altın çağını yaşamaya başladı. Fakat 27 Mayıs hareketi, tüm bunalımlı dönemlerde olduğu gibi, "sınıfsal bölünmeleri" ve buna bağlı olarak da "politik kümelenmeleri" yoğunlaştırmıştı. Orta sınıflar politik arenada 27 Mayıs'ın etkileriyle, parlamentoda, devlet kurumlarında ve çeşitli özerk kurumlarda mücadeleye devam ediyordu. 1961-1965 Dönemi 27 Mayısçılarla oligarşi arasındaki mücadeleye sahne oldu. Ancak, her yeni kurulan koalisyonda orta sınıfların etkinlikleri adım adım kırıldı.

Nispi siyasal istikrar kuruldukça ABD ve Batı Avrupa -özellikle B. Almanya- yardımları akmaya başladı. İktidar MBK'sinin tekeller üzerinde uyguladığı denetimi kaldırıyor, devlet ve özel tekellerle iliş-

kileri yeniden düzenliyordu. Uluslararası tekellerle işbirliği hızlanıyor, özellikle ilâç, kimya, petrol, maden, makina teçhizat vb. alanlarda yatırımlar gelişiyor ve bu alanlarda ABD ve Batı Alman tekelleri tam denetim sağlıyordu. Bu dönemde ayrıca tekelci sermayenin Avrupa finans kapitaliyle daha fazla bütünleşme çabaları, ABD ve Batı Almanya'nın desteğinde gerçekleşiyordu. Türkiye'nin Ortak Pazar'ın aday adaylığına kabul edilişi, hazırlık döneminin avantajlarıyla plânlı kalkınma döneminin de başlaması oldu. Bu arada koalisyon hükümetleri, kredi kaynaklarının artırılması, yeni teşvik tedbirleri, İktisadi Devlet Teşekküllerinin yeniden düzenlenmesi, yabancı sermayeyi teşvik kanunu ile kâr ve kamulaştırmama garantisi, vergi muafiyeti, yatırım insiyatifi vb. gibi sermayenin ve üretimin yoğunlaştırılması için tekelci sermaye lehine bir seri düzenlemeye girişti. Üst üste iki kez, 22 Şubat ve 21 Mayısta 27 Mayısın gerçek yaratıcılarının askeri dar - be atılımlarını da savuşturan oligarşi, eski iktidar partisinin devamı olarak kurulan AP'yi iktidara getirmek için girişimlere başladı. Oligarşinin diğer partisi CHP "reformizme" yönelmişti ve içinde orta sınıf temsilcilerini ve 27 Mayısçıların bir kesimini barındırıyordu.

1965 seçimleriyle nispî siyasal istikrar yeniden kuruldu. Oligarşinin hakim iki partisinden biri iktidar olurken, diğeri sadık muhalefet görevine başladı. Artık, 27 Mayıs'ın üst yapıda getirdiği ve hemen uygulanmaya başlanan çeşitli değişikliklerin dışında, diğer etkileri tamamen ortadan silinmişti. Tekelci sermaye kendi ekonomi politikasını istediği gibi uygulamaya başladı. Tekelleşmenin hızlanması, emperyalizmle ilişkilerin sağlamlaşması ve kapitalist üre-

tim ilişkilerinin kırsal alanlarda yaygınlaştırılması, tekelci sermayeyi oligarşik yapı içinde iyice güçlendiriyor, bu yapının belkemiğini oluşturuyordu. Menderes'le, emperyalizmin tavsiyeleri uyarınca, yenisömürgecilik döneminin bir yöntemi olarak, kırsal alanlarda kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinin tasfiyesini amaçlayan, iç pazarı geliştirip toprak ağalığını sınıf değişikliğine zorlamak ve sermaye birikimini arttırmak için yapılan çalışmalar, bu dönemde "yeşil devrim" ile hızlandı. Fakat tekelci sermayenin hep kendi lehine getirmeye çalıştığı sistemli girişimler, oligarşi içindeki çelişkileri derinleştiriyordu. Buna birde, 1967'lerden itibaren derinleşmeye başlayan emperyalist-kapitalist sistemin ekonomik bunalımının etkileri ülkede yansıyınca, oligarşi içindeki çelişkiler daha da şiddetlenmeye başladı.

1967 yılı, 12 Mart 1971 Hareketinin ekonomik ve buna bağlı olarak sosyal ve politik bunalımının başlangıcıydı. Emperyalist-kapitalist sistemin bunalımı, sistemin bir parçası, O'nun geri bir uzantısı olan Türkiye'de şiddetli bir şekilde yansımaya başladı. Giderek derinleşen bunalım, kitlelerin ekonomik-demokratik taleplerini ön plâna çıkararak, güçlü bir toplumsal muhalefete neden oldu. Fiyatlar yükseliyor, yatırımlar yavaşlıyor, işsizlik alabildiğine artıyordu. ABD'den artık ekonomik. mali, ve askeri yardımlar gelmemeye başlamıştı. Bunalım tüm sistemi sarstığı için ABD'nin boşluğunu Avrupa dolduramıyordu. Hükümet artık sosyalist ülkelere el açmaya başlamıştı. Ekonominin tümüyle hammadde ithali ve dış finansmana bağlı olması bunalımı kat kat arttırmıştı.

Bu koşullarda yapılan [illegible] seçimleri halkın muhalefetinin bir göstergesi oldu. Seçimlere katılma o-

ranı çok düşüktü (%64). İktidar partisi ise %50'nin altında (%46) oy almıştı. Üstelik iktidar partisi içindeki parçalanma an meselesiydi. Bunalım 1967'lerden itibaren oligarşinin iki hakim partisi AP ve CHP içinde gruplaşmalara yol açmıştı. CHP içinde tekelci sermayenin reformist ve terörist eğilimlerinin temsilcilerinin çatışması, GP'nin doğuşunu, AP içinden ise 1969'lardan sonra esas olarak kapitalizm öncesi ilişkileri sürdürenlerin -toprak ağaları, tefeci- tüccarlar vb.- ayrılıp DP'yi kurmalarına yol açtı. Böylece oligarşi içindeki mücadele yeni politik kümelenmeleri doğurmuş ve mücadele açık bir durum almıştı. Ama herşeye rağmen, emekçi sınıfların omuzları üzerinde yükselmeye çalışan tekelci sermaye derinleşen ekonomik, sosyal ve politik bunalımdan kurtulmanın yollarını aramaya başladı. 1970 başlarından itibaren oligarşi içindeki tüm mücadele, açık-gizli biçimde, bunalımdan çıkış yolları üzerineydi.

2 — Bu Dönem Toplumsal Muhalefetin (Halkın Muhalefetinin) Yükseldiği, Genel Olarak Sınıf Mücadelesinin Keskinleştiği Yıllar Oldu.

27 Mayıs'ın belki en önemli sonucu, Türkiye'de 1960'lardan sonra sınırlı burjuva demokratik hak ve özgürlüklerin kullanılmaya başlanılması olmuştur. 27 Mayısçılar, orta sınıflar lehine getirdikleri kısa vadeli tedbirler yanında, etkin oldukları ilk bir yıllık dönemde, politik üst yapıda bir seri düzenlemeler getiren ve bir çok burjuva demokratik hakları ihtiva eden bir Anayasa yaptırdılar. Marksizmde "düzen" veya bir "düzeni belirleyen kurallar bütünü" olan Anayasa, yürütme, yasama ve yargı ayrılığını (kuvvetler ayrılığı) getiriyordu. Oligarşik devleti uzun süre uğraştıracak olan bu Anayasa, 10 yıl boyunca politik mücadeleyi etkiledi. Özellikle 1965'lerden itiba-

ren oligarşinin Anayasal kurumları (demokratik hakları) işlemez hale getirmeye, Anayasadan kaynaklanan demokratik muhaleeti terörle susturmaya çalışması, emekçi sınıf ve tabakaların ekonomik ve demokratik mücadelesi ile karşılaştı.

Kapitalist üretim ilişkilerinin daha da yaygınlaşması, sermayenin ve üretimin yoğunlaşması ile birlikte, nicelik olarak hızla artan, daha büyük işyerlerinde toplanan işçi sınıfı artık toplumda, geçmişe oranla önemli bir güç oldu, ve sesini duyurmaya başladı. 1963'de Anayasanın getirdiği ve tekelci sermayenin reformist temsilcilerinin de desteğiyle sınırlı grev ve toplu sözleşme hakları verildi. Bağımsız sendika kurma ve grev haklarını elde eden işçi sınıfı bu haklarını hemen kullanmaya başladı. İşçi sınıfının giderek yükselen ekonomik-demokratik mücadelesi ve onun dünya görüşü bilimsel sosyalizm, bütün bir toplumu temelinden sarsmaya başladı. Uzun yıllar objektif ve sübjektif nedenlerle güçlü bir politik hareket olamayan sosyalist düşünce, bu dönemde gelişip güçlendi ve bütün bir sosyal gelişimi etkilemeye başladı. İlkin üniversite gençliği ve aydınlarda, daha sonra da emekçi sınıflarda yankısını bulan sosyalist hareket, 1971'lerde toplumsal muhalefetin en dinamik kesimini oluşturdu.

Özellikle 1967'lerden itibaren ekonomik bunalımın derinleşmeye başlaması kitlelerin kendiliğinden gelen ekonomik - demokratik mücadelelerini yaygınlaştırdı. Fiyatlar, hızla yükseliyor, ücretler düşüyor, işsizlik artıyor, enflasyon kitlelerin sefaletini arttırıyordu. İşçiler, köylüler, memurlar, küçük esnaflar bunalımın yükünü omuzlarına yıkmaya çalışan oligarşiye ekonomik ve demokratik taleplerle başkaldırıyorlardı. Öğrencilerin boykot ve işgalleri, köylü-

lerin toprak işgalleri, küçük üreticilerin miting ve yürüyüşleri, işçilerin grev, direniş ve fabrika işgalleri, memur ve öğretmen direnişleri hızla gelişiyordu. Bunalımdan bir türlü kurtulamayan, herşeye rağmen emekçi sınıfların omuzları üzerinde yükselmeye çalışan oligarşi, halk sınıf ve tabakaları aleyhine giriştiği her yeni tedbire karşı geniş bir demokratik muhalefetle karşılaşınca, çareyi baskı ve terörünü arttırmakta buldu. Gerici-faşist-polis işbirliği halindeki terör, mücadeleyi daha da keskinleştirmeye başladı. Toplumsal muhalefet daha da yaygınlık kazandı. Özellikle sosyalist gençlik hareketi, demokratik muhalefetin en solunda yükselmeye başladı. Akademik - demokratik taleplerle başlayan öğrenci gençlik hareketi, kısa zamanda anti-faşist, anti-emperyalist bir nitelik kazandı. Esas olarak öğrenci gençliğin akademik - demokratik kitle örgütü olarak gelişen DEV-GENÇ, bu dönemde sosyalist hareketin "merkezi örgütü" gibi yükseldi. Oligarşinin başlıca korkusu, anti-faşist, anti-emperyalist mücadelenin öncüsü olan DEV-GENÇ, halkın kurtuluş mücadelesinin bir parçası olduğu ölçüde, gelişen toplumsal muhalefete "bilinçli ifadeler vermeye" çalıştı.

Böylece 1970'e kadar, işçi sınıfı hareketi artık kendisi için sınıf olma yolunda önemli adımlar atmış, sosyalist hareket oligarşinin saldırılarına cevap verebilecek duruma gelmiş, orta sınıfların anti-tekel mücadeleleri gelişmiş, devlet kurumlarındaki mücadeleleri hızlanmış, bunların oluşturduğu devrimci-demokratik muhalefet aşağıdan yukarıya oligarşiyi zorlamaya başlamıştı. Ayrıca gelişen sosyalist harekete karşı örgütlenen gerici-faşist hareket de önemli ölçüde güçlenmişti. Devrimci ve karşı-devrimci cephelerin mücadelesi iyice şiddetlenmişti.

3 — Bu Dönem, Oligarşik Devletin Bürokratik ve Askeri Aygıtının daha da geliştirilip genişletilmesiyle, Oligarşik Devletin "Yetkinleştirildiği" yıllar oldu.

27 Mayıs oligarşik devleti sarsmış, kısa bir dönem de olsa gerçek yürütme, yargı ve yasama yetkilerinin MBK'sinde toplanmasıyla politik üst yapıda yeni düzenlemeler getirmişti. 27 Mayısçılar tüm bilinçsizliklerine rağmen amaçlarını şöyle sıralamışlardı: "Dört başı mamur bir anayasa hazırlanacak, kardeş kavgasına son verilecek, milli birlik güçlendirilecek, tarafsız bir idare (partilerüstü) kurulacak, MBK'si bir parti haline getirilecek ve DP'nin tabanına dayandırılacak, Türk Kültür Dernekleri vb. ile halkla bütünleşme çabalarına girişilecek" radikal bir toprak reformu, vergi reformu ve plânlı kalkınmaya başlanacak ve böylelikle enflasyonist - kapitalist gelişme önlenecekti. Ancak bütün bunlardan sadece bir tanesini gerçekleştirdiler. "Dört başı mamur bir anayasa". Anayasacı demokratların öncülüğünde Kurucu Meclisten çıkan anayasa, hakim gerici ittifakın bütün çabasına rağmen, halkın onayından geçti. Bu "anayasacılık" geleneği Türkiye'de 1876'dan beri tarihi olarak oluşan bir anlayışın ifadesiydi. Bu gelenek, zayıf burjuva atılımlarının, 1876-1908 burjuva demokratik atılımlarının ürünüydü. Orta sınıf temsilcileri, 27 Mayısta atılımlarının etkilerini anayasa ile sürdüreceklerinin bilinciyle böyle davranmışlardı. Fakat bu anayasa oligarşik devletin yapısına ters düşüyordu. Oligarşi anayasanın halk onayını durduramayınca, çareyi, anayasanın getirdiği şeyleri uygulamama yolunda buldu. İkinci olarak da bürokratik ve askeri aygıtı bu dönem boyunca daha geliştirerek

ve genişleterek oligarşik devleti "yetkinleştirmeye" çalıştı.

Bunun için önce MBK'sinin iç çelişkisinden yararlandı. MBK'si içinde iki kanat çatışması vardı. Bu, oligarşinin ekmeğine yağ sürdü. **Birinci kanat** askeri darbeyi sürekli kılmaya çalışan "ihtilâlin" esas örgütleyicileri olup, 1950-1960 döneminde oluşan orta sınıflar muhalefetini yönlendirmek isteyen küçük rütbeli subaylardı. **İkinci kanat ise** baştan beri CHP' nin yönetici kliği (İnönü, Satır-Gülek) tarafından yön lendirilen ve esas olarak tekelci sermayenin temsilcilerinden oluşuyordu. Oligarşiyi korkutan kanat birincisiydi. İlk plânda birinci kanadı hedef alan oligarşi, 13 Kasım 1960 "sessiz darbesi" ile tasfiye etti, boşluğu tekelci sermayenin temsilcileri (Madanoğlu ve arkadaşları) doldurdu. Ancak bu tasfiye o gün için çok yüzeyde yapılmıştı. Bürokratik ve askeri aygıt içinde geniş bir tabanı vardı. Bir iki yıl içinde devlet iktidarındaki etkinliklerini her geçen gün adım adım kaybeden bu 27 Mayıs'ın "gerçek öncüleri" 22 Şubat 1962 ve 21 Mayıs 1963'de iki kez harekete geçerek devleti yeniden ele geçirmeye çalıştılar. Fakat oligarşi artık uyumuyordu. 27 Mayısa gözyummak zorunda kalan ve ekonomik ve politik baskı mekanizmasıyla kısa zamanda hareketi yozlaştıran ABD, yeni bir 27 Mayısa, üstelik daha bilinçlisine imkân veremezdi. Zaten oligarşi, kendi güçlerine çok güvenen ve açıktan açığa darbe girişimine hazırlanan bu hareketi yakından izliyor, kendi adamlarını içine sokarak onu yozlaştırmaya çalışıyordu. Ayrıca 27 Mayıs'la sarsılan askeri aygıtı önemli ölçüde yeniden düzenlemiş, hiyerarşinin en üst kesimini sağlamlaştırmış, Milli Güvenlik Kurulu ile artık herşeyi kontrol eder hale gelmişti. Talat Aydemir ve arkadaşla-

rının atılımı böyle savuşturuldu. Hareketin lideri iki yurtsever subay asıldı, yüzlerce küçük rütbeli subay ve harbiyeli genç ordudan atıldı.

Bundan sonra oligarşi; emperyalizmin yeni - sömürgecilik döneminin yöntemlerine uygun olarak öncelikle askerî aygıtın, sonra da bürokratik aygıtın, oligarşik devlete uygun bir şekilde yeniden düzenlenmesi ve güçlendirilmesine girişti. Amaç, 27 Mayıs'ın etkilerinin tümüyle ortadan kaldırılması ve yeni 27 Mayış ve benzeri hareketlerin çeşitli yöntemlerle önlenmesiydi. Önce yeni Anayasanın getirdiği Milli Güvenlik Kurulunun (1962) yetkilerinin arttırılarak, Bakanlar Kurulu çalışmalarına "ihzarî ve istişarî" yardımda bulunması sağlandı. Ayrıca subayların geldikleri ilerici düşüncelerin gelişmesine imkân veren sınıf yapısını değiştirmek ve yüksek rütbeli subayları kapitalist sınıfa dahil etmek için tedbirler getirildi. Bu iş için, askeri lise ve ortaokulların kapatılması, İmam-Hatip Okulu mezunlarının Harbokullarına alınması vb. ile OYAK'ın kuruluşu gerçekleştirildi. Böylece 1960'lara kadar genel olarak devlet memuru durumunda olan, asgari bir hayat seviyesinde yaşayan subaylar, artık imtiyazlı bir asker-burjuva zümresine dönüştürülüyordu. Askeri Gazinolar, Orduevleri sarayları andırırcasına asker-burjuva yaşantısı için yeniden düzenleniyor, askeri personel kanunu ile maaşlar olağanüstü yükseltiliyor, emir-komuta zinciri sağlamlaştırılıyor, hiyerarşinin orta ve üst kesimleri tekelci sermaye ile bütünleştiriliyordu.

Öte yandan, çeşitli devlet kurumlarında 27 Mayıs'ın etkileriyle oluşan orta sınıfların temsilcilerinin etkinliği kırılmaya çalışılıyordu. Anayasacı demokratların kümelendikleri çeşitli 'özerk' vb. devlet kurumları ile bürokrasinin orta ve küçük kesimleri

buralardan atılmaya, yerlerine, çıkarlarını oligarşi ile bütünleştirmiş temsilcilerin getirilmesine çalışılıyordu. Fakat buralarda yasal zorluklar oligarşinin başına her zaman dert açıyordu. Anayasa ve yasal haklarını kullanan bu kesim hızla örgütleniyor, baskılara karşı direniyordu. Bu arada MİT, daha etkin görevler yüklenmek ve Milli Güvenlik Kuruluna daha fazla yardımcı olmak için, 27 Mayısçıların da örgütten tasfiye edilmeleriyle 1967'de yeniden düzenlendi.

1970 başlarında artık oligarşik devletin bürokratik ve askeri aygıtı öyle "yetkinleştirilmişti" ki, ordu içindeki tüm gelişmeler kontrol edilebiliyordu. Yeni 27 Mayıslar kesinlikle provoke edilebilirdi. Gelişen toplumsal muhalefetin ordu içinde yarattığı etkiler *emir-komuta zinciri* içinde tutulmaya çalışılıyordu.

4 — 1970 Başlarından itibaren somut gelişmeler. Ekonomik, Sosyal ve Politik krizin iyice derinleşmesi.

1969 seçimlerinde güçlü bir "parlamento dışı" muhalefetle karşılaşan ve seçimlerden kendi içinde çelişkilerle ve zayıf çıkan iktidar partisi, kısa vadede bunalımdan kurtulmanın çarelerini aramaya başladı. OECD tavsiyeleri yönünde tedbirler almaya başladı. Ücret-fiyat ayarlamaları, tarımın vergilendirilmesi (kira ve arazi vergisi) sermaye piyasası kanunu, yeni vergi ve zamlar, toprak ve tarım reformu, memur ve işçi yardım kurumları, teşvik tedbirleri, işletme vergisi, finansman kanunu ve nizamı koruma kanunu gibi tekelci sermaye lehine ve bunalımın yükünü emekçi sınıfların omuzlarına yıkmaya yönelik bir seri yasa önerileri getirmeye başladı. Bunlar, hükümet programına alınmış ve 1970 yılı bütçesi de

buna göre hazırlanmıştı. Fakat bütçe Şubatta meclise gelince iktidar partisi içinde buhran patlak verdi. Daha 1966'lardan beri AP içindeki oligarşinin feodal karakterli büyük toprak sahipleri, güçlerinin azaltılmasına karşı çıkmaya başlamışlar, her vesileyle kendi aleyhlerine getirilen tedbirleri önlemenin bir yolunu bulmuşlardı. Ancak bu kez tekelci sermaye kararlıydı, aradan geçen zaman içinde iyice güçlenmiş, emperyalizme tek başına dayanak olma ve onunla daha fazla bütünleşme içine girmişti. Getirilen tedbirlerin önemli bir kesimi, (özellikle tarımın vergilendirilmesi vb. yasalar) güçlerini oldukça zayıflatacaktı. Böylece ilk bunalımı onlar yarattılar. Parti içinde 41 kişi bütçeye red oyu vererek hükümeti düşürdüler. (11 Şubat 1970). Fakat Demirel bu hükümeti kısa zamanda yeniden kurdu. Parlamentoda "mebus pazarı" kurularak satın alınan milletvekilleriyle 6 Mart'ta 3. Demirel Kabinesi yeniden güven oyu aldı.

Bu güvenoyu parlamentoyu ve hükümeti "şaibe" altında bıraktı. İyice yıpranan "şaibeli parlamento ve iktidar" parlamento içinde ve dışında geniş bir muhalefetle karşılaşmaya başladı. Öte yandan derinleşen bunalımla birlikte üretim yavaşlıyor, ithalat geriliyor, işsizlik ve pahalılık artıyor, fiyatlar yükseliyordu. Banka mevduatlarında önemli düşüşler olmuş, krediler daralmış, para darlığı başgöstermiş, dış finansmanında gelmemeye başlamasıyla dışa bağımlı ekonomi dar boğaza girmişti. OECD ilkbaharda devalüasyon önerdi. İktidar devalüasyona gitmeden önce toplumsal muhalefeti durdurmak için ve özellikle işçi sınıfı hareketini ezmek ve ücret-fiyat ayarlamaları yapmak için, yeni sendikalar kanununu Mayıs'ta meclise sevketti. İşçilerin sendika seçme özgürlüğünü yok eden ve federasyonlaşma haklarını kı-

sıtlayan yeni yasa tasarısı, hızla güçlenmekte olan DİSK'i hedef alıyordu. Yasanın Haziran başında Mecliste kabulü, 15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişini başlattı.

15-16 Haziran olayları, 1967'den beri gelişen emekçi sınıf ve tabakaların ekonomik - demokratik mücadelesinin doruk noktası oldu. Olay bütün toplumu, bu arada gelişen sosyalist hareketi temelinden sarstı. Oligarşiye korkulu anlar yaşatan 15-16 Haziran, isyan olarak nitelendirildi. İşçi sınıfının bu yiğit direnişi, gerek sol cephede ve gerekse toplumsal gelişmede bir dönüm noktası oldu. Devrimci cephede bütün sosyalist fraksiyonları ve en çok da sınıf pusulası arayışı içinde bulunan sosyalist gençliği etkiledi. Tam bir ideolojik - teorik keşmekeş içinde revizyonizmin ve küçük burjuva radikalizminin etkisinde bulunan Türkiye Solu'nda saflaşma hızlandı. Hareketin bir gün önceden bile tahlili yapılamamıştı, ve herkesi aşmıştı. Bir kanat olayı abartırken, diğeri küçümsüyordu. Küçük burjuva radikal hareketine bel bağlayanların bir kısmı görüşlerini değiştirip işçi sınıfına yönelirken, bir kısmı oligarşinin aleti olmaya devam ettiler. Böylece Türkiye Solu'nda iki hakim çizgi belirdi. Biri, 1968'lerden beri işçi hareketlerinden etkilenen, onun ideolojisini benimsediği halde, yeni yeni kavramaya çalışan, fakat bilinç seviyesinin düşüklüğü, sınıf yapısından gelen eğilimleri ve radikallerin etkileriyle genel olarak bir küçük burjuva sosyalist hareket olarak gelişen devrimci gençliğin (DEV-GENÇ'in), artık sınıf pusulasını bulmaya çalışan ve doğru devrimci çizgiyi arayış içine giren kesimiydi. Gençlik hareketlerinde militanlaşan ve işçi sınıfı ideolojisini benimseyen bu kesim, Marksizm-Leninizmi eylem klavuzu olarak seçtikleri

ölçüde (oranda) gençlik hareketinden kopmaya ve bağımsız örgütlenmelere yönelerek oligarşinin saldırılarına cevap vermeye başladılar. Diğeri, 15-16 Haziranda ordunun rolünü daha da abartarak ve eski cuntacı eğilimlerini daha da pekiştirerek, cuntacı hareketin kuyruğuna takıldı. 12 Mart'a damgasını vuran hareket ise, 1971 Silâhlı direnişini başlatan birinci kanat oldu.

Öte yandan bunalımın derinleşmesi; toplumsal muhalefetin sosyalist muhalefete dönüşmesi, hükümetin ve parlamentonun itibarının iyice sarsılmasıyla birlikte oligarşi içinde ve toplumun her kesiminde bunalımdan çıkış yolları üzerine açık-gizli tartışmalar yoğunlaştı. Başlıca üç biçim; **Yahya Han, Erken Seçim** ve **Sıkıyönetim** formülleri ön plâna çıkmıştı.

Bunlardan "en demokratik" biçim erken seçimdi. Fakat oligarşi bu çözüme hiç rağbet etmiyordu. Çünkü erken seçim, 1960 sonrası doğan sınırlı demokratik hak ve özgürlükler ortamını devam ettirecek; siyasal kümelenmeler, sınıfsal bölünmelerin sonucu olarak yoğunlaşacak ve büyük bir ihtimalle oligarşinin diğer partisi CHP iktidara gelecekti. Bu gelişmeler ise oligarşiyi bunalımdan kurtaramıyacak, ekonomik krizi önlemeyecek, tekelci sermayenin hızlı atılımlarını yapamayacaktı. Öte yandan oligarşinin ikinci büyük partisi de -AP'de olduğu gibi- bölünüyordu. 1967'lerden itibaren parti içindeki tekelci sermayenin "reformist" temsilcileri ile "terörist" temsilcileri arasındaki çatışmalar, 1967'de GP'nin kuruluşuyla bitmemişti. Parti içinde yeniden tekelci sermayenin temsilcileri arasında bölünmeler hızlanmıştı. Bu çatışma 12 Mart günlerinde -daha sonra GP ile birleşecek olan- CP'nin kuruluşuna yolaçtı. "Orta sol" olarak başlayan ve toplumda sol gelişmeye

uygun olarak "demokratik sol" adını alan hareket 1969'lardan itibaren parti içinde güçleniyordu. Henüz oligarşiye yeterli güven verebilmiş de değildi. Erken seçim bu kanadı daha da güçlendirebilir ve partiye hakim olmalarına neden olabilirdi. O halde erken seçim dışında bir formül bulunmalıydı ki, bu çözüm aynı zamanda, oligarşinin bu iki hakim partisi AP ve CHP'deki çelişkileri de oligarşi lehine çözmeliydi. Bu nedenlerle CHP'nin Ecevit kanadı ile TİP'in ve bir kısım demokratların erken seçim önerileri ne parlamentoda ne de toplumda taraftar buldu.

Geriye Yahya Han ve Sıkıyönetim formülleri kalmıştı. Bütün gizli-açık tartışmalar ve mücadeleler bu iki formül üzerinde geçti. Oligarşi içinde bu iki formül, 1970 yazından, 1971-72 Martına kadarki çatışmanın odak noktası oldu. Oligarşi içinde çelişki o derece arttı ki, bu iki formül iki kanat çatışmasına yolaçtı. Sıkıyönetim formülü iktidar partisinin önerisiydi ve ordu içinde Milli Güvenlik Kurulunda gerici-faşist hareketlerde olumlu karşılanıyordu. Demirel, bütün yıpranmışlığına, "yolsuzluk" ve "şaibeli" iktidarına rağmen, eğer toplumsal muhalefet sıkıyönetimli bir "rejimle" ezilirse, oligarşinin çıkarlarını en iyi şekilde koruyacağını, kısa zamanda bunalımdan çıkılacağını kendisinin de güçleneceğini söylüyordu. Üstelik bu öneri Koç ve İstanbul sanayicilerinin bir kesimi dışında, Sabancı ve İzmir sanayicilerince de destekleniyordu. Milli Güvenlik Kurulunda Sunay-Tağmaç-Türün ve ordu içinde bunlara bağlı klik, parlamentoda da Feyzioğlu-Melen kliği destekliyordu.

Fakat Yahya Han formülü de oligarşi için cazip geliyordu. Bu formülün başını çeken Batur-Gürler

ikilisi, ordu içindeki kıpırdanmaları öne sürüyorlar, ordunun yıpranan Demirel hükümetine sıkıyönetimle destek olamayacağını, böyle bir tutumun tabandaki kıpırdanmaların patlamasına neden olacağını öne sürüyorlardı. Bu formül öyle bir uygulanmalıydı ki, hem ordunun prestiji kurtarılsın, hem genç subayların atılımları provoke edilsin, hem de "reformist" görünümle toplumsal muhalefet yönlendirilerek pasifize edilsin ve tekelci sermayenin atılımları daha hızlı biçimde gerçekleşebilsin. Bu görüş o zaman CHP'nin Satır-Koçaş-Erim kliklerinde, Koç ve İstanbul işadamlarında ve en önemlisi Batur-Gürler hareketinin niteliğini kavrayamayan devrimci muhalefette (27 Mayısçılarda, anayasacı demokratlarda, ordu içindeki genç subaylarda, sosyalist hareketin önemli bir kesiminde -M. Belli, H. Kıvılcımlı-) sempati buluyordu.

Batur-Gürler ikilisinin (1967'de ordu içinde genç subayların, gelişen toplumsal muhalefetin etkileriyle oluşturdukları cunta muhalefetini emir- komuta zinciri içerisinde tutuyorlardı.) Oluşturdukları bu klik; giderek Eyicioğlu ile Deniz Kuvvetlerinde ve parlamento içi ve dışı muhalefeti yönlendirmeye çalışan Erim-Koçaş-Kırıkoğlu klikleriyle bütünleşerek güçlenmişti. Demirel iktidarına karşı ilk "cunta ve müdahale" söylentilerinin çıktığı 1967'den itibaren ordu içinde çeşitli "cuntacı" örgütlenmeler hızlanmaya başlamıştı. Özellikle Hava ve Deniz Kuvvetlerinde genç subayların başlattıkları muhalefet, bu dönemde yükselmeye başlayan öğrenci, işçi, köylü hareketlerinin etkileriyle olmuştu. Fakat Silâhlı Kuvvetlerdeki emir-komuta zincirini kırabilecek kadar güçlü olmayan bu muhalefet, 1970'lere kadar Batur-Gürler tarafından yönlendirilmeye ve bilinçli olarak provoke

edilmeye çalışıldı. Her seferinde oyalanan ve Milli Güvenlik Kurulunda, Batur ve Gürler tarafından temsil edildiklerini zanneden bu unsurlar oynanan oyunun farkında bile değillerdi. Oligarşik devletin yapısını, bürokratik ve askeri aygıtın 10 yıl boyunca "yetkinleştirilmesini" ve yerli tekelci sermayenin gücünü kavrayamadıkları için, eski 27 Mayısçı geleneği sürdürerek, benzer bir atılım yapabileceklerini zannediyorlardı.

Batur ilk çıkışını, 15-16 Haziran olayının hemen ardından (21 Haziran 1970) yaptı. Gazeteler Batur'un Demirel'e bir muhtıra verdiğini yazdılar. Mayısta iki eski 21 Mayısçı albay tutuklanmış, tabii senatör Ekrem Acuner'in onlarla ilişkili olarak dokunulmazlığı kaldırılmıştı. Basın Mayısta bir cunta girişiminden söz ediyordu. 10 Haziran tarihli gazetelerde, posta ile gönderilen "Devrimci Ordu Gücü" bildirisi yayınlandı. Bildiri ordunun müdahalesini istiyor ve "devrimin" 14 maddelik programını yayınlıyordu. Batur'un bu ilk girişimi ve Gürler'in çeşitli "fısıltılı" girişimleri cuntacı basında abartıla abartıla "devrimci-milliyetçi" liderler olarak lanse edilmelerine yolaçtı. Tabii cuntacılar bunun şampiyonluğunu yapıyorlardı.

Öte yandan bunalım daha da derinleşiyordu. Hükümet parlamento muhalefetini susturmak için parlamentoyu tatile sokmuştu. Çünkü iktidar partisi Senatoda çoğunluğu kaybetmiş, Mecliste ise birkaç oy farkla çoğunluğu elinde bulundurabiliyordu. Yaz ayları boyunca hükümet sessiz sedasız bunalımın çözümünün çarelerini arıyordu. 15-16 Haziranda getirilen sıkıyönetim (İstanbul ve İzmit'de) toplu sözleşme mevsimine rastlamıştı ve yeni işçi hareketlerini durdurmaya yetti. Ama yaz boyunca köylü hareketleri durmadan devam etti. Üniversiteler kapalı oldu-

ğu için, gençlik hareketleri büyük şehirlerde değil, köylü hareketleriyle birlikte taşrada devam ediyordu. Tam bu sırada hükümet, OECD'nin ilkbahardaki tavsiyeleri doğrultusunda, kendi başını da yiyecek tarihi kararı aldı. 10 Ağustosta Türk Parası %66 oranında devalüe edildi. Amerikan doları Türk parası karşısında 9 liradan 15 liraya yükseldi. 1958 devalüasyonundan sonra TL. ikinci kez bu kadar yüksek devalüe ediliyordu.

Devalüasyon oligarşi içindeki çatışmaları daha da şiddetlendirdi. Başta V. Koç olmak üzere İstanbul işadamları ve hemen herkes karşı çıktı. Dışa bağımlı ekonomi (hammadde ve finansman) dar boğaza girmişti. Maliyetler artıyor, yatırımlar yavaşlıyordu. Fiyatlar otomatikman yükselmişti. Enflasyon hızla yükseliyordu. Devalüasyonun etkileri emekçi sınıfların üzerine bütün ağırlığıyla yansıdı. Hükümet devalüasyonun tekelci sermaye üzerinde yarattığı etkileri hafifletmek için, "dış ticaret rejimi"nde yeni düzenlemeler yapıyor, tarım ihracat ürünleri üzerine 1 lira kur farkı koyarak dolaylı bir vergi getiriyor, fakat tekelci sermayenin Koç ve İstanbul grubuna yaranamıyordu. Devalüasyonun ardından AET anlaşması yapıldı. Daha önce 5-15 yıl olarak saptanan süre, "geçiş dönemi"nin kolaylıklarından yararlanmak amacıyla 7. yılı dolmadan imzalandı. Devalüasyonla tarım ve tarıma dayalı sanayi ürünlerinin ucuzlatılarak, ihracatın arttırılması amaçlanmıştı. AET'in "geçiş dönemi" anlaşması ise, yeni "tavizler" getiriyordu. Böylece ekonomik bunalımı atlatmayı amaçlıyordu. Fakat getirilen bütün bu tedbirler bunalımdan kurtulmaya yetmedi. Üstelik oligarşi içindeki çatışmaları daha da sertleştirdi.

Bu arada Ağustosta orduda önemli değişiklikler

ve tasfiyeler oldu. 56 general ve 516 albay emekliye sevkedildi. İki önemli atama Faruk Gürler'in Kara Kuvvetleri Komutanı ve Faik Türün'ün de 1. Ordu Komutanı olmasıydı. Eylülde Valiler ve emniyet müdürleri arasında geniş değişiklikler yapıldı. Amaç Eylülden itibaren yeniden yükselen toplumsal muhalefeti yeni baskı ve terör yöntemleriyle durdurmaktı. (Bu arada 41'ler Eylülde DP'yi kurma kararı aldılar.)

Kasımda parlamentonun yeni yasama yılına girmesiyle politik mücadele de sertleşti. DP'nin kuruluşuyla parlamento aritmetiği değişmiş, iktidar partisi yeni meclis ve senato başkanları seçmek zorunda kalmıştı. Uzun süre bununla uğraşan parlamento daha da yıpranmaya devam etti. 1970 başlarından beri parlamento öylesine yıpranmıştı ki, herkes bu meclisin hiçbirşey yapamayacağını söylüyordu. Hükümetin 1970 başlarından beri getirdiği birçok yasa, ya parlamentoda reddediliyor, ya anayasa mahkemesinden dönüyor, ya da "parlamento dışı" muhalefetle karşılaşıp geri alınıyordu.

Kasım, Aralık ayları çok hareketli geçti. Adana'da işçi olayları (12 Kasım) Ankara'da yoğun öğrenci olayları oldu. Üniversitelere faşist-polis saldırıları arttı. Sadece Aralık ayında, ikisi Ankara'da, biri İstanbul'da üç devrimci katledildi. Faşistler polisle işbirliği halinde sürekli, sistemli saldırılar düzenliyor, dikkatleri "anarşik olaylar" üzerine çekmek istiyorlardı. Halbuki Kasım, Aralık ayları paranın değerinin hızla düştüğü, fiyatların yükseldiği, dolaylı vergilerin getirildiği, hükümetin özellikle perakende ticaret, bina ve araziler üzerine yeni vergiler getirmeye çalıştığı aylardı. Dış finansman yokluğu (1970 yılında sadece Dünya Bankası 4 Aralık'ta 40 milyon

dolar verdi) para ve kredi darlığı yaratmış, hükümetin elinde, devalüasyonla daha da artan işçi dövizlerinden başka hiçbirşey kalmamıştı. Hükümet bir yandan yeni vergiler getirmeye, bunalımın yükünü emekçi sınıfların omuzlarına yıkmaya çalışırken, bir yandan da orta sınıfların anti-komünist yanını bilemek, dikkatlerini "anarşik" öğrenci olaylarına çekmek istiyordu. Yaz aylarında da asker-sivil aydın kesimin anti-komünist yanını bilemek, dikkatleri doğuya çekmek için, Kürt isyanı provokasyonu yaratılmış, mazlum Kürt halkı üzerinde en yoğun faşist uygulamalar yapılmıştı. Bu arada Türkeş malum demagojileriyle bunalımdan komünistleri sorumlu tutuyor, hükümeti, komünistleri ezmek için etkin tedbirler almadığı için "şiddetle" eleştiriyordu. Ülkücü Sunay'dan yetkilerini kullanarak gerekli tedbirleri almasını istiyordu.

24 Aralıkta Batur'un ünlü ikinci "muhtırası"nı görüyoruz. Sunay'a gönderdiği "muhtıra"da Batur, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin çeşitli kademelerindeki "rahatsızlıklardan" bahsederek, Cumhurbaşkanından tedbirler almasını istiyor, çeşitli ekonomik ve sosyal reformlar öneriyordu. Aynı gün, Genişletilmiş Komuta Konseyinde "muhtıra"sını açıklayan Batur, Milli Güvenlik Kuruluna yeni bir şekil vererek, "Kurucu Meclis" ayarında yetki verilmesini öneriyordu. Bu kurul teğmenden generale kadar her rütbeden askerle donatılacak ve ülkenin sorunlarına "objektif bir şekilde" eğilecekti. Basında büyük yankılar yaratan "Batur Muhtırası" fısıltı gazeteleriyle de zenginleştirilerek, gerekli "ihtilâl" heyecanı yaratılıyordu. 28 Aralıkta Milli Güvenlik Kurulu o güne kadarki en uzun toplantısını yaparak, Batur'un muhtırasını görüştü ve her zamanki kısa ve beylik lâflarla do-

lu bir bildiriyle geçiştirdi. Fısıltı gazetesi ise Batur'un Milli Güvenlik Kurulundaki "tehditlerinden", kahramanca(!) "direnişinden" vb. vb. bahsediyordu. Aslında Batur'un bu girişimi Hazirandaki girişiminden farklı değildi. Taban yine kıpırdamış, tepedeki karga yine "gak-guk" etmişti. Mesele şuydu: 13 Haziranda ordu içindeki cuntaların ciddi bir girişimi olmuş, fakat Batur-Gürler kliği tarafından "zamansız ve erken" olduğu gerekçesiyle ertelenmişti. Daha da önemlisi ise özellikle Hava Kuvvetlerindeki genç subaylar, Türkiye de ilk kez, emir-komuta zincirinin ve ordu içi cunta ilişkilerinin dışına çıkıyorlar, kısa bir süre sonra 12 Mart'a damgasını vuracak olan, gelişen sosyalist hareketle bütünleşiyorlardı. Üçüncü olarak da Batur'un misyonu böyle "muhtırasal atılımları" gerekli kılıyordu. Çünkü oligarşi adına "yukardan aşağıya" dediği (kendi ifadesidir, CHP'ye girmek için yaptığı özeleştiri) "reformist" hareketi ancak böyle yaratabilirdi. Batur'un "Atatürkçü Kurucu Meclis" dediği bu önerisi 26 Aralıkta Gürler'in ordu birliklerini "Aşırı uçlar milleti Atatürkçülükten ayırma çabası içinde" diye uyarması, bu "Atatürkçülüğü" daha iyi tanımlıyordu. Ama "Atatürkçülük" o dönemde, burjuva ideolojisi olarak kabul edilmiyordu ve aslında herşeyi karıştıran da bu oldu.

B) 12 MART 1971 FAŞİST "MUHTIRA DARBESİ"

1971'ler Türkiyesinde genel durumu şöyle özetleyebiliriz: 1967'lerden itibaren emperyalist - kapitalist sisteme bağlı olarak derinleşmeye başlayan ekonomik bunalım 1969 ve 1970 yıllarında daha da vahimleşerek devam etmiş, ona paralel olarak da geli-

şen politik bunalım 1970 başlarında ise çıkmaz noktasına ulaşmıştı. Bunalımın başlıca iki sonucu, toplumsal muhalefetin yükselmesi ve oligarşi içindeki çelişkilerin artması olmuştur.

Toplumsal muhalefet başlangıçta, ekonomik bunalımdan etkilenen kitlelerin ekonomik - demokratik taleplerinin ön plana çıkmasıyla "kendiliğindenci hareketle" ortaya çıkmış, fakat giderek "devrimci" bir muhteva kazanmaya başlamıştı. İşçi, köylü, öğrenci ve orta sınıfların ekonomik - demokratik muhalefeti olarak gelişen toplumsal muhalefete "bilinçli ifadeler verecek" güçlü ve gerçekten öncü bir işçi sınıfı partisinin olmamasından dolayı kitlelerin bilinç ve örgütlenme seviyeleri çok yetersiz kalmıştı. Bu nedenle emekçi sınıf ve tabakalar, oligarşiye karşı mücadelelerini ancak demokratik kitle örgütleriyle sürdürmek zorunda kalmışlardı. Özellikle 1960'lardan sonra gelişmeye başlayan genç sosyalist hareket bu toplumsal muhalefet içerisinde; özellikle gençlik hareketi içinden doğmuş, işçi sınıfı hareketiyle "bileşim" sağlayamamış, genel olarak aydın niteliğini korumuş, ama 1971 başlarından itibaren oligarşinin saldırılarına cevap vermeye başlamıştır. İşçi sınıfı hareketi ise, ekonomik demokratik mücadele düzeyinde sosyalist hareketle "ayrılığını" sürdürmüştür. Çünkü bu dönem revizyonizmin ve reformizmin hakim olduğu, sosyalizmin henüz anlaşılmaya çalışıldığı, 50 yıllık revizyonist geçmişin bir zıddı ve inkarı olarak genç sosyalist hareketin çocukluk döneminin hastalıklarını tümüyle yaşadığı bir dönemdi. Ve bu gelişim içerisinde yaşanılan fırtınalı 12 Mart deneyi ve onun 20-30 yıllara bedel bize miras kalan "yol ayrımı" olmuştur. Böylece toplumsal muhalefet, 1971 direnişiyle noktalanmıştır. Oligarşinin yukarıda tartıştığımız üç for-

mülden ikisini tercih etmeyip, en yoğun faşist katliamlarla toplumsal muhalefeti ezmesinin ve adım adım faşist devlet biçimine yönelişinin nedeni budur. **Toplumsal muhalefetin bu gelişim süreci, aynı zamanda 12 Mart faşist "muhtıra darbesi"nin de başlıca nedenidir.** Diğer nedenler bundan sonra gelir.

Oligarşi içindeki çelişkilerin artması da ekonomik bunalımın etkileriyle oldu. Oligarşinin kendi çelişkili karakteri bunda başlıca etkendir. Emperyalizm, başka bir deyişle uluslararası finans kapital ve onunla işbirliği halindeki tekelci sermaye ve büyük toprak sahiplerinden oluşan oligarşinin ekonomik ve politik üst yapıdaki "ortaklığı" bu çelişkinin kaynağıdır. Emperyalist - kapitalist sistemin artık eskiye oranla önemli bir parçası - ekonomik, askeri, jeopolitik vb. - geri bir uzantısı olan Türkiye'yi, Dünyanın değişen koşullarından da ayrı düşünemeyiz. Oligarşinin belkemiğini oluşturan ve gücünü emperyalizmden alan tekelci burjuvazi, artık emperyalizme tek başına dayanak olma ve ülkeye tek başına damgasını vurmayı düşünmektedir. Uluslararası tekelci sermayeden kaynaklanan ve burjuvazinin başlıca iki eğilimi olan, reformizm ve terörizm onun taktiğidir. Bu iki taktik, iki yöntem birbirinden ayrı, birbirinden ba ğımsız değildir. Birinden diğerine hemen geçebilir, çeşitli kombinezonlarla ikisini bir arada uygulayabilir.

1967'lerden itibaren derinleşen bunalım, ve bunalımdan çıkış yolları oligarşi içinde iki eğilimi yaratmıştı. Aslında esas çelişki tekelci sermayenin 1960 - 1970 dönemlerinde yaptığı hızlı atılımlarla, kapitalizm öncesi kalıntıları tasfiye etmeye çalışması ve bunların temsilcilerini ittifaktan adım adım uzaklaştırmasından doğdu. Bunalımdan çıkış yolları üze-

rine ortaya çıkan çelişki ise, toplumsal muhalefetin tehlikeli gelişim süreciydi. Başlıca sorun bunun ezilmesiydi. Ordu içindeki radikal hareket emir - komuta zinciri içerisinde yönlendirilebilirdi ama iş bununla bitmiyordu. Cuntacılar devrimci gençliğin biricik kitlevi örgütü ve oligarşinin boy hedefi DEV-GENÇ'i de kendi kuyruklarına takmayı umuyorlardı. Ama DEV-GENÇ 1970'lerden itibaren artık Kıvılcımlı'nın "zinde güçleri"nden değildi. Küçük burjuva devrimcilerinin ayrışmasıyla sosyalistlerin yönetimine geçmiş, 1971 direnişine hazırlanıyordu. 5 yıllık gelişime DEV-GENÇ damgasını vuracaktı. Bu gücü ne sıkıyönetimler ne erken seçimler durdurabilirdi. Ne de kendi zıddı olarak gelişen faşist hareket. Bu ancak ve ancak 12 Mart'la ezilebilirdi. Bugün 12 Mart'ın başlıca suçunu DEV-GENÇ'e yıkanların, yıkmaya çalışanların olduğunu biliyoruz. Evet DEV-GENÇ oligarşi ve oportünistler nazarında suçlu idi. Onlara sadece şunu söyleyelim, DEV-GENÇ ve son DEV-GENÇ yönetiminin çizgisi heryerde vardı, 12 Mart'a o damgasını vurdu ve cuntacıların yayınladıkları "devrim" programında DEV-GENÇ yönetimini değiştirmek de vardı.

İşçi sınıfı muhalefetine gelince, DİSK 1967'lerde, bizim toplumsal muhalefetin gelişiminin başlangıcı olarak aldığımız dönemde kuruldu. 1969'lardan itibaren gelişmeye başladı. 15 - 16 Haziran Türkiyede herkes gibi, DİSK yönetimini de aştı. DİSK yöneticilerinin "ekonomist" tutumları işçi sınıfı muhalefetini pasifize etti. Ama 15 - 16 Haziran, 12 Kasım (Adana) gibi iki olay oligarşiye korkulu anlar yaşattı. Sınıf gerçeğini gözler önüne serdi. Oligarşinin sürekli korktuğu şey, sosyalist hareketin işçi sınıfı hareketiyle "bileşim" sağlamasıydı. Hep bunu önlemenin çarelerini aradı. İşçi sınıfı hareketi bugünkü gelişim

sürecini esas olarak 12 Mart döneminde yaşadı. Ve bugün kendisi için sınıf olma savaşı veriyor.

Orta sınıf muhalefeti ise cuntacılar, CHP'nin o zamanki reformist kanadı ve TİP tarafından yönlendiriliyordu. DEV-GENÇ bu kesimin her hareketini desteklemiş, çok büyük sempati kazanmış, yüzlerce miting ve yürüyüşünü yönlendirmişti. Fakat bu sınıfların muhalefeti (orta ve küçük burjuva kesim) çelişkili karakterinden dolayı kalıcı olamadı. Esas olarak demokratik kitle örgütleri tarafından temsil edilen bu muhalefet, 12 Mart faşist "muhtıra darbesini" destekledi. DEV-GENÇ'i tecrit etmeye yöneldi. DEV-GENÇ'in uyarılarına kulak asmadılar. Bu sınıfların temsilcileri 12 Mart gelince aslan kesilip orduya alkış tuttular, "muhbirlik" yaptılar, faşizme de taban olmaya yöneldiler. Ta ki ünlü "Balyoz Harekatıyla" kafalarında şimşek çakana kadar.

1 — 12 Mart'a Doğru Tırmanış

Aralıktaki gelişmeler ve Batur'un muhtırası, 12 Mart faşist tırmanışının yeni bir evresini başlattı. 1971 başından itibaren artık herşey açık-seçik tartışılıyordu, oyun açıktan oynanıyordu. Açık salonlarda cunta toplantıları yapılıyor, DEV-GENÇ forumlarında açıklamalar yapılıyor (cuntacılar tarafından), ihtilâl programları dağıtılıyor, bakanların isimleri, yapılacak işler, sokaklarda tartışılıyordu. Herkes gece radyolarında anons bekliyordu. Ayrıca "kurt dumanlı havayı sever" misali hava bulanıklaştırılıyor, küçük burjuva aydın çevre sürekli heyecan içinde tutulmaya çalışılıyordu. Valilerden polislere, memurlardan öğretmenlere, işçilerden köylülere kadar toplumun her kesiminde demokratik mücadele de hızlanı-

yordu. Özellikle gençlik eylemleri doruk noktasına varmış, üniversitelere silahlı faşist - polis baskınları yoğunlaşmış, sosyalist gençlik demokratik mücadelenin güçlü mevzileri haline getirdiği üniversitelerden polis desteğinde atılmaya çalışılıyordu.

Nihayet yeni yıl mesajıyla Tağmaç'ın da sesi duyulmaya başlandı. Tağmaç Genel Kurmay Başkanı olarak daha önce bir iki kez (Haziran ve Kasım aylarında) hükümetin yanında olduğunu ima etmişti. Bu kez, "Türkiye'nin milli çıkarları gerektirdiği zaman silahlı kuvvetlerin, bu kutsal ülkeye saldırmaya teşebbüs edecek elleri kıracağını" söylüyordu. Sunay ise 4 Ocaktan itibaren bunalımdan kurtulmak için hükümetin getireceği tedbirler üzerinde partiler, demok ratik kurumlar ve güçlerle uzlaştırma çabalarına giriyordu. Fakat Sunay'ın görüştüğü hemen herkes Demirel'in istifasını istemiş, Demirel ise buna niyetli olmadığını söylemişti. Sunay'ın özellikle İnönü'den bunalımdan çıkmak için hükümetin getireceği "düzeni koruma tedbirleri" için CHP ile hükümetin işbirliği yapması teklifine İnönü, "Demirel'i koruyorsunuz" diyerek Sunay'ı suçlamıştı. Bu arada faşistlerin gençlik temsilcileriyle görüşen Sunay, ülkücü olduğunu ilân ediyor, onlardan "komünistlere karşı vatan koruyan, milliyetçi ve yurtsever gençler" diye söz ediyordu. Aynı gün MHP adına konuşan Dündar Taşer, Sunay'ın Demirel'i desteklediğini söylüyordu. 22 Ocak Milli Güvenlik Kurulunun 8,5 saatlik toplantısından sonra, kurul genel sekreteri Emin Alpkaya'nın "kanun boşluklarının doldurulmasını, huzuru bozan olayların önlenmesinde kesin zorunluluk bulunduğunu" açıklaması ve bildirinin Sunay, Tağmaç ve hükümet yanlılığı tepkilere yolaçtı.

Şubat'a Ocak'taki tüm uzlaştırma çabalarının bo-

şa çıkmasıyla girildi. Öte yandan Ocak ayı, sosyalist hareketin yeni atılımlarıyla başladı. 10 Ocakta THKO Ankara Emek İş Bankasını soyarak silahlı eyleme başladı. Türk - İş'e de sosyal demokrat muhalefet oluştu. Polis SBF yurdunu bastı. Yurdun dört bir yanında direnişler yürüyüşler devam etti. ODTÜ'de olaylar oldu ve süresiz kapatıldı.. 5 Şubat'ta Tağmaç'ın Kurban Bayramı nedeniyle bir mesajı daha tepkilere yolaçtı. Tağmaç, Silahlı Kuvvetlerin güvenini, birliğini ve şerefini zedelemeye çalışan kimseleri uyarıyor, "kurulduğu günden beri Türk milletinin namus ve şerefini temsil eden orduya hiç bir kimsenin bugünkü gibi hayasızca dil uzattığını görmeyenler, bugün milli mukaddesatın sembolü olan kışlaya, komutanlara satılmışlar, faşistler, uşaklar... gibi en iğrenç ifadelerle saldırıldığını ibret ve nefretle görmekte ve duymaktadırlar" diyordu. 9 Ocakta tekrar "aşırı akımların Türk devletinin güvenliğini tehlikeye düşürecek hale geldiğini" belirtiyordu. Artık Tağmaç, Silahlı Kuvvetlerin başı olarak 12 Mart'ın arefesinde ordu içindeki gelişmelere damgasını basmaya çalışıyordu. Tağmaç bu çıkışların, ordu içindeki guruplaşmaların hızlandığını, Batur-Gürler kliğine karşı devletin başı olarak Sunay, ordunun başı olarak Tağmaç ve hükümetin başı olarak Demirel arasındaki "ortak tavırlar"ın oluştuğunu gösteriyordu. 12 Şubatta THKP-C silahlı eyleme başladı. 15 Şubatta THKO Amerikalı bir çavuşu kaçırdı. 16 - 20 Şubat arasında Ankara ve İstanbul'da anti-faşist, anti-emperyalist öğrenci hareketleri zirvesine ulaştı. 19 Şubatta gazeteler Cumhurbaşkanlığı köşkünde çok güçlü bir radyo istasyonu ve dinlenemeyen özel bağımsız telefon santralı kurulduğunu yazıyordu. 24 Şubat'ta Demirel, Milli Güvenlik Kurulundan çıktıktan sonra "ordunun

hükümetin yanında" olduğunu ima ediyor "anarşiye rağmen sıkıyönetim düşünmüyoruz" diyordu. Ama aslında Demirel, Milli Güvenlik Kurulundan sıkıyönetimin çıkmadığını söylüyordu. Çünkü Milli Güvenlik Kurulunda sıkıyönetim tartışılmış fakat kabul görmemişti. Artık sorun ordu içindeki gelişen sol muhalefetin nasıl savuşturulacağıydı. Sıkıyönetim belki sosyalist muhalefeti ezerdi fakat ordunun tabanındaki muhalefeti daha da güçlendirebilirdi. Ordu içindeki muhalefet tasfiye olmadan, emir-komuta zinciri sağlamlaştırılmadan ipleri ordunun eline vermek o gün için çok tehlikeli idi. Artık tek çıkar yol, 12 Mart, iki kanadın uzlaştığı özel bir biçim "faşist Muhtıra darbesi"ydi.

2 — Muhtıranın Verilişi

Mart ayına, toplumsal muhalefetin doruk noktasına ulaşmasıyla, oligarşinin iki kanat çatışmasının iyice şiddetlendiği bir ortamda girildi. 10 Şubat'ta tabanından gelen baskılarla müdahaleyi görüşen yüksek komuta kademesi, radikalleri oyalamış zamanın erken olduğu gerekçesiyle bu atılımı da ertelemişti. 3 Mart'ta her kademeden 300 subaya hitaben bir konuşma yapan Tağmaç, Silahlı Kuvvetlerin birlik içinde bulunması gerektiğini, ülkede 27 Mayıs öncesini andıran ciddi bir durum olduğunu belirterek, tabandan gelen baskılar için "hiç endişeniz olmasın, gerekenler, vaktinde arzu ettiğiniz gibi yapılmaktadır. Anayasa ve demokratik rejim içinde gereken gerektiği zaman yapılmaktadır, Tekrar ediyorum, endişeniz olmasın." dedi. Bu arada aynı gün Amerikalı dört subayın THKO tarafından kaçırılması, 5 Mart'ta İstanbulda bir banka soygunu ve aynı gün ODTÜ'de

öğrenci yurtlarındaki jandarma öğrenci çatışmasıyla silahlı mücadele hızlandı. 8 Mart'ta Tağmaç, Yüksek Askeri Şürayı 11 Mart'ta toplantıya çağırdı. Şuranın ilk olağanüstü toplantısı olacaktı. Ve Türkiye'de ilk kez asli görevinin dışında "anarşik" olayları görüşecekti. Tağmaç, 10 Mart'ta ise kuvvet komutanlarını toplantıya çağırdı. Tağmaç artık, ordu içindeki kıpırdanmaların etkisiyle her biri kendi başına hareket etmeye çalışan yüksek komuta konseyini "birlik" olmaya ve ortak tavır saptamaya çağırıyordu. 9 Mart gecesi ise Türkiye, tarihi bir gün yaşadı. Adına Yüksek Komuta Konseyi denilen ve sadece generallerden oluşan (tuğgenerale kadar tüm komutanlar katıldı) toplantı da iki fikir oluştu. Ortak fikir Demirel'in çekilmesiydi. Fakat bir kesim, özellikle genç subayların radikal hareketini temsil ettiklerini söyleyen, fakat baştan beri o'nu yönlendirmeyi oligarşi adına bir "görev" sayan bir kesim generaller yönetime el konulmasını istiyor, diğer kesim ise Demirel'in çekilmesiyle ordunun daha geri planda kalacağı başka bir çözüm öneriyordu. Fakat ikinci kesimin önerileri, hem de bu konudaki yetkileri kuvvet kademelerine bırakarak, ağır bastı. Bu arada ise "9 Mart Darbesi" denilen ve yukarıdaki birinci önerinin taban hareketi olarak bilinen atılım savuşturuldu. 5 Marttan beri "müdahaleye hazır" vaziyette bekleyen ve 9 Mart gecesini atılım günü olarak saptayan ve aynı gece birliklerden temsilcilerini Ankara'da toplayıp, -komutanlar çağırmıştı- Yüksek Komuta Konseyi'nin kararlarını bekleyen subayların bir kesimi harekete bile geçmişlerdi. Özellikle Hava Kuvvetlerinde harekete geçen subaylar, Ankara'dan gelen ikinci bir emirle "büyük bir pardon"la yerlerine oturmuşlardı. Ancak o gecenin heyecanı, umutları bir-iki saat içinde du-

man gibi dağıldı. Hareket iyice deşifre olmuş, oligarşi için tehlike atlatılmıştı. Genç subaylar ise işin daha farkında değillerdi. 11 Mart'ta Yüksek Askeri Şura toplandı. Sorunun çözümü ve biçimi üzerine orada da tartışmalar oldu. Şuranın asli görevi, tayin ve nakillerdi. Müdahale konusunun burada görüşülmesi tabandaki tasfiyeler için de bir görüş oluşturmak içindi .Ama artık sorun çözümlenmişti. Gelişmelerden Sunay'ı 11 Mart'ta haberdar eden Tağmaç ve üç kuvvet komutanı ordunun en üst komutanları olarak 11 Mart gecesi Genel Kurmayda bir araya gelerek muhtırayı kaleme aldılar. Ve 12 Mart günü saat 13.30'da TRT'den yayınlanan, altında Gen. Kur. Bşk. Memduh Tağmaç, KKK Faruk Gürler, HKK Muhsin Batur, DKK Celal Eyicioğlu'nun imzalarının bulunduğu metni yayınlattılar. Birer kopyasının da Cumhurbaşkanı Sunay ve Meclis Başkanına gönderildiği -Demirel mu hatap alınmamıştı, ona gönderilmedi -üç maddelik muhtıranın tam metni şöyleydi:

> "I. *Parlamento* ve *hükümet süregelen* tutum, görüş ve icraatıyla yurdumuzu, anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyetinin geleceği, ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.
>
> II. Türk milletinin ve sinesinden çıkan Silahlı Kuvvetlerinin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin, partilerüstü bir anlayışla Meclislerimizde değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasanın öngördüğü reformları Ata-

türkçü bir görüşle ele alacak ve inkilap kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruri görülmektedir.

III. Bu husus tahakkuk ettirilmediği taktirde Türk Silahlı Kuvvetleri, kanunların kendisine vermiş olduğu, Türkiye Cumhuriyetini korumak ve kollamak görevini yerine getirerek, idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya kararlıdır.

Bilgilerinize."

Yukarıda görüldüğü gibi muhtıra, birbiriyle çelişik cümlelerden oluşmasına, "sosyal ve ekonomik huzursuzluk" içinde bulunan toplumun her kesimine hitap etmesine, çok "keskin ve kesin" kelimelerden oluşmasına rağmen; doğrultusu ve iki kanat çatışmasının uzlaşmasının ürünü olduğu belliydi. Herkesin kendine pay çıkarıp yorumlayabileceği gibi dikkatle ve kurnazca hazırlanmıştı. Özellikle toplumsal muhalefetin her kesimine kendi lehine yorumlayacağı herşey yazılmıştı. Parlamento ve hükümet suçlanarak, "cuntacılar", Atatürk'ün çağdaş uygarlık seviyesine erişmek için 27 Mayıs anayasasına konulan reformların uygulanmadığı söylenerek "27 Mayıscılara", icraatın Atatürkçü bir görüşle ele alınacağı söylenerek, "Atatürkçülere" kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin "demokratik" kurallar içinde teşkili söylenerek "tüm demokratik güçlere" ve ordu tabanındaki müdahaleci genç subaylar hareketine de son maddede "müdaha le hakkını açık tutarak" göz kırpıyordu. Muhtıranın yoruma kapalı tek cümlesi "mevcut anarşik durumun giderilmesi" idi ve "Atatürkün inkilap kanunlarıyla" ezileceğiydi. O dönemde silahlı devrim cephesinin dışındaki kimsenin göremediği, düşünemediği bir tek

bu açık ve kesindi. Yani Atatürk'ün inkilap kanunları olan "sıkıyönetimler ve istiklal mahkemeleri -sıkıyönetim mahkemeleri" ile yoğun faşist ve terör uygulamalarını haber veriyordu.

Muhtıra birinci maddede "parlamento ve hükümeti" açıkça suçluyor ve "ekonomik ve sosyal huzursuzluktan" sorumlu tutuyor, fakat her ikisini de "feshetmiyor" ikinci madde de Türk milletinin ve Silahlı Kuvvetlerinin üzüntü ve ümitsizliğini giderecek "çarelerin", partilerüstü bir anlayışla meclislerce değerlendirilerek, mevcut anarşik durumu, -giderek toplumsal muhalefeti- ezecek ve anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak -tekelci sermaye lehine bir seri reformlar yapılacak- ve inkilap kanunlarını uygulayacak -sol ezilecek, anayasa değiştirilecek- kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik (!) kurallar içinde kurulmasını öngörmekle muhtıranın ve hareketin biçimini saptıyordu. Üçüncü madde ise tüm bunlar yapılmazsa doğrudan müdahaleyi -ama muhtırada belirtilen işleri yapmak için- saklı tutuyordu.

Bundan sonra oyun o kadar usturuplu, o kadar planlı tezgahlandı ki, kısa bir dönem silahlı devrim cephesinin dışında, oynanan oyunu kavrayamayan Türkiye Solunda umut ve heyecan yarattı. Aynı gün 17.30'da Demirel "muhtırayla anayasa ve hukuk devleti anlayışının bağdaşmayacağını" söyleyerek istifa etti. Kimilerinin "şapkasını alıp kaçtı" dedikleri Demirel, aslında kendinden emin, oynanan oyunun bilincinde, kendisinin isteyip de yapamadığı icraatların, artık başkaları tarafından yapılıp, iktidarın tekrar kendisine devredileceği umuduyla gitti. 19 Mart'ta hükümeti kurmakla görevlendirilen Erim, 8 Nisanda büyük çoğunluğu parlamentonun dışından alınan ve

daha sonra 11'ler olarak isimlendirilen üyeleriyle birlikte Erim Hükümeti (beşer bakan da AP ve CHP'den Erim kendisi seçerek almıştı) 8 Nisanda, 1961'den bu yana parlamentonun en yüksek oyunu (321 kişi güvenoyu verdi, özellikle CHP'nin Ecevit kanadından 74 kişi katılmadı, 46 kişi red oyu verdi) aldı. Ve erim ilk demecini verdi: "Uygulanmayan anayasayı uygulayacağız" diyordu 10 Nisanda.

CHP ve CGP içindeki cuntacılar (S. Koçaş, O. Kabibay, İ. Solmazer) demokratik cepheyi Erim hükümetinin peşine takıp yönlendirmek için canla başla çalışmaya başladılar. Geniş bir reformist görünümlü cephe kurup, hareketi daha uzun vadeli kılmayı ve gerçek tehlike (!) sosyalist hareketi tecrit etmeyi amaçlıyorlardı. İlk günler (26 Nisana kadar) bunda başarılı da oldular. DEV-GENÇ dışında bütün demokratik kitle örgütlerine muhtırayı destekletmişlerdi. 15 demokratik kitle örgütünün 13 Mart'ta yayınladıkları ve bir bakıma DEV-GENÇ muhalefetiyle şartlı destek haline gelen bildiriyi DEV-GENÇ'in imzalaması, toplantıda DEV-GENÇ'in yalnız kalması ve tecrit edilmeye çalışılmasındandı. DEV-GENÇ'in esas kendi bildirisi 14 Mart tarihliydi ve o günkü ortamda 12 Mart hareketinin gerçek niteliğini gözler önüne seren ve tüm ilerici, yurtsever, sosyalist güçleri uyaran tek bildiriydi. 14 Martta Türk-İş, 15 Martta DİSK muhtırayı desteklediklerini açıkladılar. 15 Martta "süratle yeni seçimlere gidecek yeni bir hükümet" önerisinde bulunan ve parti meclisince de desteklenen İnönü, 16 Martta ağız değiştirerek, kurulacak "reformcu" bir hükümetin destekleneceğini açıkladı. Bir gün sonra AP de kurulacak hükümette ister kendisine yer verilsin veya verilmesin "partilerüstü" hükümeti destekleme kararı aldı. Bu arada başta Vehbi

Koç olmak üzere, İstanbul'lu iş adamları AP iktidarını suçlayarak, Erim Hükümetini ve 12 Mart muhtırasını alkışladılar. 22 Mart'ta Ecevit, 12 Mart muhtırasını Yunanistan'daki 1967 Darbesine benzeterek, 12 Mart'ın kendilerine karşı verildiğini öne sürdü ve Merkez Yönetim Kurulu ile istifa etti. Ecevit daha önce erken seçim taraftarı idi. 1970 yazında parti içindeki mücadeleyi kazanarak genel sekreter olmuştu. Muhtıra günlerinde sessiz kalan Ecevit, muhtıranın ardından Erim-Koçaş-Satır ekibinin, CHP'den kendisini tasfiye edip, partiyi ele geçirerek, kurulan hükümete parlamentoda CHP ile dayanak aramaları Ecevit'i muhtıraya karşı tavır almaya zorlamıştı.

3 — Faşizmin Erken Doğum Yapması

Erim'in partilerüstü, "ilerici, reformist", "Atatürkçü-laik", "beyin takımı" hükümetinin vatan-millet-sakarya edebiyatı ile kurulmasının ardından bir ay geçmeden çirkin yüzü açığa çıktı. Geniş bir cephe oluşturma çabalarının çeşitli demokratik kuruluşların bildirilerle desteklemesinden öteye gitmemesi ve silahlı sosyalist hareketin devam etmesi, Erim'in "abası altındaki sopayı" ortaya çıkarmasına neden oldu. Sol muhalefete karşı tasarlanan kademeli tasfiye hareketi muhtıradan altı gün sonra sessiz sedasız başlamıştı. Oligarşi için en tehlikeli görünen bu ilk tasfiye 18 Mart'ta sekiz general ve amiralin emekliye sevkedilmesiyle, birçok albay, yarbay rütbesindeki subayın başka pasif görevlere atanması ve "sakıncalı personel" sayılmasıydı. Bunların muhtıraya tavır aldıkları ve yeni bir harekete hazırlandıkları söyleniyordu.

12 Nisanda ise açık bir oyuna geldiklerini anlayan cuntacıların tepkisi, daha önce kendileriyle beraber

olduğunu sandıkları Gen .Kur. Plan Ve Prensipler Dairesi Bşk. Korgeneral Atıf Erçıkan'ın, daha sonra oligarşinin aralarına girmiş bir ajanı olduğunu anlamalarıyla evine basit bir bomba atmak oldu. Bu klik önce de (şubat sonu ve Mart'ın ilk haftalarında) bankalara, demokratların vb. evlerine "paspasaltı" bombalar atarak "kurtun rahat hareket etmesi için" havayı dumanlaştırmıştı. DEV-GENÇ yönetimine her fırsatta tavır alan ve onun eylemlerini kendi amaçları doğrultusunda kullanmaya çalışan bu grup, kimlerin nasıl oyunlarına geldiklerini çok sonra anlayacaktı..

Böylece 12 Nisanda Atif Erçıkan'ın evinin bombalanması -ki orduya yönelmiş o günün ilk saldırısı sayılarak büyük gürültü kopardı- üniversitelerde yoğunlaşan faşist saldırılara karşı direnişlerin sürmesi, *silahlı sosyalist hareketin yeni boyutlar* kazanması, 23 Nisanda Erim'in ve Koçaş'ın "kanuna karşı gelenlere karşı bugünden itibaren savaş açıyoruz. Anarşinin başını ezeceğiz" sözleriyle yeni dönemi başlattı. Erim artık hergün "anarşistlere" çatıyor ve anayasanın asayiş için (!) değiştirileceğini söylüyordu. 25 Nisanda anayasa değişikliği için partilerle mutabakata varan hükümet, yürütmenin yetkilerini arttıracak kanun gücünde kararname ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin de gerekli olduğunu vurguluyordu... Ve 26 Nisanda "Vatan ve cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir hareketin varlığı" gerekçesiyle Milli Güvenlik Kurulunun 11 ilde sıkıyönetim kararı ile Erim hükümetinin faşist yüzü apaçık ortaya çıktı. İki gün sonra (28 Nisan) Dev-Genç kapatıldı. Ardından tüm devrimci demokratik öğrenci örgütleri, çeşitli gazete ve dergiler kapatıldı. 2 Mayıs'ta yabancı basın mensuplarıyla görüşen Erim "aşırı solun Maoist ve Leninist bir düzen" kurmak, "aşırı sağın da hilafeti geri

getirmek" istediğini öne sürdü. Yüzlerce devrimci aranmaya başlandı ve 4 Mayısta Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı (daha sonra diğerleri) grev ve lokavtı yasakladı. "Tedhiş" olayları ile ilgili aramalarda polise yardım edene ikramiye verileceği açıklandı. 9 Mayısta Erim mevcut anayasanın Türkiye için "lüks" olduğunu söyledi. 11 Mayısta yeni sıkıyönetim yasası meclisten çıktı. Yasaya göre, gözaltına alma süresi 30 gün oluyor, basına sansür koyma, matbaa kapatma, aramalar için önceden izin almama, "gerektiğinde" silah kullanma vb. yetkilerini getiriyordu.

En yoğun faşist baskı ve terör uygulamalarına geçilmesi ise 18 Mayıs'ın ardından geldi. 18 Mayıs'ta, Ocaktan beri eyleme geçen ve 12 Mart'ta hareketin gerçek niteliğini açıklayan THKP-C İstanbul'da İsrail başkonsolosunu kaçırarak mücadelesine yeni boyutlar kazandırdı. O güne kadar yaptığı eylemlerle ilk kez kamuoyuna adını da açıklayan örgütün bu eylemi bir anlamda faşizme erken doğum yaptırdı da denebilir. Bu eylemle çılgına dönen oligarşinin halka ve halkın öncülerine saldırısı korkunç oldu. 12 Mart'ta "orduya kılıç attıranlar"ın, "devrim bekleyenler"in vb. herkesin kafasına oligarşinin "balyoz"u indi. Oligarşi tenkile çıkıp, Türkiye'nin her tarafında adı ilericiliğe, devrimciliğe çıkmış ne kadar insan varsa bir günde hepsini zindanlara doldurdu. Tepki o kadar sert, o kadar amansızdı ki, Ankara'ya Erim'in anayasa değişikliğini görüşmek için çağırdığı demokrat profesörlere kadar tutuklamalar, kendini devlet sanan Koçaş'ın "başkonsolos öldürülürse, idam cezasının makabline şamil (geriye doğru geçerli olması) olacağını" açıklayan "ünlü" radyo konuşmalarına yolaçtı. İstanbul'da 22 Mayıs'ta sokağa

çıkma yasağı ilân edilip, 30 bin asker şehri aradı. Tutuklananlara işkenceler yapıldı. Bundan sonra silahlı mücadele oligarşinin saldırılarına karşı durmaksızın devam etti. Kanlı çatışmalara, katliamlara rağmen yiğitçe, yılmadan usanmadan sürdürüldü. Faşizme karşı nasıl mücadele edileceğini halka gösterdi. 12 Mart öncesinin devrim gevezeleri, keskin Donkişotları, kaçıp saklanırken, korkudan dilleri gibi elleri de tutulurken, bir avuç sosyalist bu döneme damgasını vurdu. Ve geriye çok önemli bir deney, tarihi bir tecrübe, şanlı bir "71 direnişi" bırakan dönemin gerçek sosyalistleri, "emekçi halkın kalbine, ruhuna ve bilincine" gömüldüler.

Hâlâ birçoklarının kavrayamadığı o günlerde kendi pasifist-korkak ve kaypak tavırlarını örtmek için adice saldırdıkları 12 Martın bu anti-faşist silahlı mücadelesini M. Çayan şöyle değerlendiriyordu: "Silahlı propaganda, I. Erim Hükûmetinin gerçek yüzünü ve emellerini, oligarşinin en gerici, en azgın ve terörist yönetimi olduğunu açığa çıkarmıştır. Böylece, Amerikan emperyalizminin ve işbirlikçi yerli burjuvazinin oyununu alt-üst ederek maskesini alaşağı etmiş, kademeli planını bozmuştu. 'İlerici, reformist, Atatürkçü' görünümü altındaki açık faşizm' in erken doğum yapmasını sağlayarak küçük burjuva aydın çevreler de dahil olmak üzere kamuoyunun gözlerini açtı." (Kesintisiz Devrim III. Bütün yazılar, s. 361) Oligarşik devletin doğru bir çözümlemesinden çıkan bu sonuç, hâlâ kavranılamayan 12 Mart'ın gerçek niteliğini de gözler önüne sermektedir. Eğer bu silahlı savaş yapılmasa ve THKP-C ve THKO herkes gibi Erim-Koçaş kliğinin peşine takılsaydı herhalde oligarşik devletten faşist devlet biçimine geçiş gerçekleşmiş olacaktı. Çünkü 12 Mart ha-

reketi oligarşik devletten faşist devlet biçimine (yukardan aşağıya) bir geçiş denemesiydi. Bu iş adım adım tezgâhlanıyordu. Kısaca plân şuydu:

a.) İşçi sınıfı hareketi ezilecek,

b.) Toplumsal muhalefet ve özellikle orta sınıflar (küçük ve orta burjuvazi) muhalefeti, "ilerici, reformist, Atatürkçü" görünüm verilerek yönlendirilecek,

c.)CHP'si içindeki tekelci sermayenin reformist temsilcileri (Ecevit ve kliği) tasfiye edilerek parti ele geçirilecek, parlamentoda MGP, CHP, AP'den Demirel'e muhalifler vb. ile hükümete dayanak sağlanıp daha "demokratik" görünüm verilecek.

d.) "Aşırı sol" ve "aşırı sağ" (hilafetçiler) tecrit edilip, orta sınıfların milliyetçi duyguları bilenecek, 12 Martla bir süre "kenara çekilip bekleyin" denilen faşistlerle kadrolaşma sağlanacak.

e.) 11'lerin "ilerici ve radikal" görünümlü reformları yapılarak tekelci sermaye lehine bir seri düzenlemeler getirilecek, emperyalizme tek başına dayanak olması sağlanacaktı.

f.) Özellikle 61 Anayasasının getirdiği burjuva demokratik haklar temizlenecek, Devletin kurumları faşistleştirilecek ve böylece oligarşinin daima var olan eğilimi gerçekleşerek yukarıdan aşağıya oligarşik devlet faşist devlete dönüştürülecekti.

Ancak bir kısım hesaplarında yanılan, ve bu işleri yapmak için sessiz ve sakin bir ortam bulamayan, dünyanın ve Türkiye'nin değişen koşullarını tahlil edemeyen ve kendi içinde çelişkili ve örgütsüz olan bu hareket, iki yıl içinde halkın muhalefetiyle tecrit oldu.

C.) 12 MART 1971'den 14 EKİM 1973 SEÇİMLERİNE NASIL VARILDI?

1970 Aralığında, "Atatürkçü Kurucu Meclis" haline getirilmesi için Batur'un muhtıra verdiği Millî Güvenlik Kurulu, bu dönemde "gerçek" yürütme gücü olarak boy göstermişti. Oligarşik devletin bürokratik ve askeri aygıtının en üst kademesinden oluşan kurul, yapısından gelen özellikleri ve anayasadaki anlamıyla "yasama ve yargı"yı da elinde bulundurmaya çalışıyordu. Yargı "askerileşerek" emir-komuta zinciriyle Kurul'a dolaylı olarak zaten bağlanmıştı. Fakat yasama, parlamento feshedilmediği için, halen onun elinde görünüyordu. Millî Güvenlik Kurulunu ve orduyu, "Demoklesin kılıcı" gibi parlamentonun üzerinde tutarak hükümet istediği herşeyi yaptırmaya çalışıyordu. Erim, parlamentoda ve kamuoyunda sıkıştıkça, ya Milli Güvenlik Kuruluna ya da orduya sığınıyordu. Ve bazen de tehditler savuruyordu. Tüm demeçlerinde "ordu şundan şikayetçidir, ordu buna karşıdır" diyordu. Parlamento ve partiler, meclislerde hep ekonomik ve sosyal içerikli konular beklerken, her seferinde karşılarında hükümetin çeşitli "anarşik" olayları önleyici konular buluyorlardı. Giderek parlamento kendine sahip çıkmaya başladı.

Öte yandan tomlumsal muhalefet, önemli ölçüde susturulunca, ekonomik "reformlar" ön plana çıktı. 11'ler bunlar üzerinde çalışırken hâlâ radikal laflar ediyorlardı. Tekelci sermayenin çok hızlı atılımları için hazırlamaya çalıştıkları yasalar, oligarşi içinde tereddütler yaratmaya başladı. Haziranda Demirel 11'lere karşı tavır koymuş, parti içindeki mücadeleyi sürdüren Ecevit, hükümeti eleştirmeye başlamıştı. Erim, "partiler, parlamento ve Türk Silahlı Kuvvetleri

arasındaki dengeye dayanarak rahat çalışma yapılabilir" diyerek artık "savunmaya" geçiyordu. Parlamentoda seçim tartışmaları başlamıştı. Koçaş "önseçim kaldırılmalı, okuma yazma bilmeyenler oy kullanmamalı" (bu öneri faşist ülkelerde uygulanabilir bir öneridir. İspanya, Portekiz) derken, Erim, "seçim tartışması ülkeyi 12 Mart ortamına getirebilir" diyordu. Aynı gün (1 Temmuz) ABD Başkanı Nikson'un Erim'i övdüğünü yazıyordu gazeteler. 3 Temmuzda Erim, "12 Mart muhtırası bir yön düzeltmesi yapmıştır" dedi. 9 Temmuzda İşverenler, Partiler ve Hükümete bir muhtıra vererek "devletleştirme ve kamulaştırma ile ilgili değişikliklere" karşı çıktılar. 10 Temmuzda ABD askerî yardımı açıklandı. En büyük yardımı alan Güney Kore'yi Türkiye ve Yunanistan izliyordu.

Ağustos'ta Erim ve 11'ler "reformlardan" söz etmeye başlayınca, tartışmalar 11'lerin hazırladıkları ekonomik reformlar üzerinde yoğunlaştı. T. Odalar Birliği Sunay'a verdiği muhtırada "hükümete geniş yetkiler verilmesinden yana olmadıklarını" bildirdiler. (11 Ağustos) 22 Ağustos'ta Sanayici ve İşadamları Derneği (Koç gurubu hakimdi) Demirel iktidarını yeniden eleştirerek Demirel'in "başta devalüasyon olmak üzere, iyi hesaplanmamış personel kanunu ile ekonomik durumu kötüye götürdüğünü", Erim'den "ekonomik durumu düzeltmesini" beklediklerini açıkladılar. 28 Ağustos'ta ise Mecliste anayasa değiştirildi. Sessiz sedasız iki çekimser oya karşılık 373 oyla geçirilen anayasa değişikliğine karşı, daha önceden hükümeti desteklediğini açıklamış olan Millî Birlik Grubu dışında kimse sesini çıkarmadı. 9 Eylülde Millî Birlik Grubu: "Erim anayasayı kuşa çevirdi" diyordu. Anayasanın ardından reformlar üzerine tartışmalar iyice şiddetlendi. 11'lerin toprak ve tarım refor-

mu, emlak vergisi ve dış ticaretle ilgili çeşitli önerileri oligarşi içinde büyük toprak sahipleri ve tekelci sermayenin bir kesimi (Sabancı vb.) tarafından tepkilere yolaçtı. 4 Aralık'a kadar sürecek ve oligarşi içinde politik mücadelenin odak noktası olacak reform tartışmaları 11'lerin istifası ile sonuçlanacaktı .

14 Eylülde "reformlar yapılana kadar hükümet değişmeyecek" diyen Erim'in ardından İsmail Arar "emaneti sahibine teslim edene kadar gidici değiliz" diyordu. Hükümetin bu tavrı 28 Eylül'de Batur ve Eyicioğlu tarafından desteklendi: "Reformlar bu devrede mutlaka yapılacaktır." Bir gün sonra da (29 Eylül) Gürler "12 Mart Muhtırasının hükümleri yerine getirilecektir." diyerek üçlü destek haline dönüştü. Millî Güvenlik Kurulunda bu üç komutanın Erim'e sürekli destek olduğu bilinmekteydi. Fakat tartışmalar bu kez kamuoyuna da yansımış, onlar da açık desteklerini belirtiyorlardı. Bu reformları CHP'sinde Ecevit grubu da istiyordu. Fakat esas muhalefet AP'den geldi. AP bu reformlar için oldukça karışmıştı. DP gibi yeni bir kopmadan korkuyordu. Aydın Yalçın yeni bir muhalefet başlatmıştı. Öte yandan Sabancı 11'lere karşı idi ve AP'yi tavır almaya zorluyordu. Nihayet AP 6 Ekimde Erim hükümetine verdiği bakanları çekme kararı aldı. Erim, bakanların istifalarını kabul etmedi ve "anormal şartların başbakanı" olduğunu öne sürerek AP'den bu "şartlara" uygun davranışlar beklediğini söyledi. Erim'in istekleri AP tarafından reddedilince Erim istifa etti. Cumhurbaşkanı, Erim'in istifasını kabul etmedi ve AP ile Erim'i uzlaştırdı. (28 Ekim) Bu arada Tağmaç: "ordu hükümeti destekliyor" dedi. ABD'nin de Erim'i desteklediği belirtiliyordu. Demirel'in Erim'i eleştiren demecinden dolayı Ankara savcılığının dava açması ve dokunulmazlığı-

nın kaldırılmasının istenmesine kadar varan çatışma 1 Kasım'da uzlaşmaya vardı. 11'lerin istifasının nedenlerinden biri olan bu uzlaşma AP'nin eski maliye bakanlarından olup, 12 Marttan sonra Sabancı Holding'in genel koordinatörlüğünü yürüten Mesut Erez' in, sessiz sedasız hem de Sabancı'nın adamı olarak hükümete alınmasıydı. 4 Aralıkta hükümetteki bütün bakanlardan habersizce Erim'in Erez'i Bakanlar Kurulu toplantısında yanına oturtup tanıştırmasıyla dananın kuyruğu koptu. İçlerinde Koçaş ve Karaosmanoğlu'nun (Dünya Bankasından getirilmişti. Eski görevine döndü.) da bulunduğu ve büyük çoğunluğu hükümetin ekonomi-politikasını sürdürmekle görevli 11 bakan istifa etti. Ardından Erim de istifa etmek zorunda kaldı. Bu arada, ileride başbakan olarak boy gösterecek olan ve şimdi Akbank'ın başında bulunan Naim Talû, 6 Aralık'ta "11'lerin mali politikası enflasyon yaratacak nitelikte" diyordu. O günlerde Merkez Bankasının başında bulunan Talû, 11'lerle sürekli çatışmış, o dönemde en yüksek düzeyine çıkmış olan ve Merkez Bankasında bloke edilmiş vaziyette duran işçi dövizlerini 11'lere koklatmamıştı. Halbuki bu dövizler oligarşi içinde sürekli tartışma konusuydu. Büyük tekeller (özellikle Koç ve İstanbul) bu dövizleri paylaşmanın mücadelesini veriyorlardı. Koç'un daha sonra itiraf ettiği gibi bankasının olmaması, işlerinde para ve kredi darlığı yaratıyordu. Aynı zamanda bankacı olan Sabancıların ise böyle dertleri yoktu.

8 Aralık'ta Sunay Erim'i yeniden hükümeti kurmakla görevlendirdi. 22 Aralıkta parlamentoya daha fazla dayalı olarak (AP, CHP, MGP'den bakanlar almış, çok az bağımsız vardı) kurulan II. Erim hükümeti, 301 evet, 45 hayır ve 3 çekimser oyla güven oyu aldı. Böylece yeni yıla bu dönemin ikinci etabı olan ve

oligarşi içinde yeni bir uzlaşmanın ifadesi olan hükümetle girildi. Fakat II. Erim hükümetinin ömrü fazla sürmedi. Üç ay sonra Erim'in istifasıyla dağılan bu hükümetle yeni bir dönem başladı. "Uygulanmayan anayasayı uygulamak" ve "reformları gerçekleştir - mek" için geldiğini söyleyen Erim, artık 12 Mart muhtırasının en azından yarısının (üç maddeden bir buçuğunun) anlamı kalmayınca gidip kontenjan senatörlüğündeki sırasına oturacaktı. Bundan sonra kurulan I. ve II. Melen ve Naim Talû hükümetleriyle devam eden "meclise dayalı" hükümetler 12 Mart'ın son etabı oldu. Ekonomik nispî istikrar sağlandıkça, buna bağlı olarak da politik istikrar doğdu. Böylece bunalımdan adım adım çıkıldı. Oligarşi içinde yeniden ve eskiye oranla daha güçlü -çünkü tekelci sermaye bunalımdan güçlenerek çıktı- bir ittifak doğdu. Bu dönemdeki en önemli gelişme, parlamentonun ve oligarşinin iki hakim partisinin parlamentoya sahip çıkarak F. Gürler'i tasfiye etmesidir. Son bir çabayla ve ordu içindeki bütün güçlerini harekete geçirerek cumhurbaşkanlığına oynayan orgeneral F. Gürler, kendi oyununa gelerek "morgeneral" oldu. Parti içi mücadeleyi kazanarak İnönü - Satır kliğini yanılgıya uğratan Ecevit ve bunalımdan daha güçlü çıkan ve yeniden iktidara oynayan Demirel'in işbirliği Gürler'i cumhurbaşkanı seçtirmedi. Gürler, büyük hayallerle Genel Kurmay Başkanlığından emeklilikten önce istifa etmiş, Cumhurbaşkanlığına adaylığını koymuştu. Batur' un desteğini kaybeden, oligarşiye fazla güven veremeyen Gürler, parlamentoya generalleri doldurup baskı yapmasına rağmen çoğunluğu sağlayamadı. CHP'yi bu dönemde ele geçirdikten sonra, faşistlerle hep seçimler üstüne pazarlıklara giren ve verdiği tavizleri bunu gerçekleştirmek için kullanan Ecevit, parti içinde

kendisine başlıca rakip olabilecek Kırıkoğlu'nu da oyuna getirerek, Demirel'le birlikte Gürler'i seçtirmediler. Gürler seçilseydi, 12 Mart dönemi daha uzun süre değişik biçimlerde sürebilirdi. Çünkü Gürler Kara Kuvvetlerindeki gücüyle en az Gürsel kadar "etkili ve yetkili" biri olabilirdi. Üstelik faşistti de. Ecevit'in başlıca amacı süratle seçimlere gitmek, 2,5 yıllık "bunalımlı" dönemde ortaya çıkan halkın muhalefetini, sol ezilmiş ve dağınıkken, yeni reformist CHP'nin potasında eritmekti. Ve bunda başarılı da oldu.

Böylece 12 Mart 1971 Faşist "muhtıra darbesiyle" başlayan bu dönem, 14 Ekim 1973 seçimleriyle sona erdi. Bu iki buçuk yıllık kısa dönemde özetlersek şunlar yapıldı:

— 1967'den beri yükselen toplumsal muhalefet yok edildi. Türkiye sosyalist hareketi ezildi. Türkiye, tarihinin en yoğun faşist baskı, terör ve katliamlarını yaşadı.

— Tekelci sermaye lehine bir seri ekonomik, sosyal ve politik düzenlemeler yapıldı. Bunalımdan tekelci sermaye daha da güçlenerek çıktı, oligarşik yapı daha da sağlamlaştı.

— Bunalımın etkileri emekçi sınıf ve tabakaların omuzlarına yıkıldı. Kitleler baskıyı ve sömürüyü bizzat sırtlarında hissettiler. Böylece emperyalist-kapitalist sisteme bağlı olarak doğan bunalımdan, nispî ekonomik ve politik istikrarın sağlanmasıyla çıkılmış oldu.

KURTULUŞ

Bu Adam Kurşunların Değil Kahredici Okların Hedefi

"Vedat, Taylan, Battal, Mehmet, Necmi...
Devrim için öldüler..."
Yürüyoruz başkentin sokaklarında,
Önde gidiyor devrim şehidi.
Hep beraber söylüyoruz bu marşı, tek bir adam söylemiyor.
O marşta yaşıyor, marşı söyleyenlerden birisi,
Kendi sırasının yakın olduğunu bilen birisi.
Marştaki şehitler listesine, şeref listesine
Kendi adını sokuyor, sessiz ve mahçupça.
Ve sırası geldi, sırasını bekleyen o neferin.
Ama öyle mi gelecekti sırası?
Oysa neler kurmuştu neler...
Erkekçe vurulacaktı kalbinden
"Yaşasın THKC" olacaktı son sözü.
Bu fırsat geçti eline
Ama kahpe kader o kadarını bile çok gördü.
Olmadı olmadı...
O diye yoldaşını delik deşik ettiler.
Kahpenin kurşunu
Ceketini, pantalonunu delik deşik etti
Ama kalbini delemedi.

Ve o kendisini vurdu.
Talih ne gezer bu adamda,
Tetiğini kaldırmayı unuttu, unutmaz olasıca.
Tabancası sarsıldı, kurşun hedefinin altına girdi.
O cezasını çekiyordu, ezeli derdi unutkanlığının ve
solaklığının.
Oligarşinin hastahanesi, mapushanesi...
Karanın siyahın her tonu...
Paspal kurbağa Gonzales
Ve ünlü kement atıcı şefkat Kakamço.
Oportünizm atmıştı oklarını yakalanmadan önce,
"Bölücü, kariyerist, pasifist" diye.
Oligarşinin gazeteleri atmıştı oklarını yakalanmadan
önce,
"Teslim oldu" diye.
Vuruştu, yine teslim oldu denildi, konuşmadı.
İşkenceler altındaki arkadaşlarının bölük pörçük
ifadelerini topladılar, tek bir ifade yaptılar.
Ve konuştu diye ilan etti paspal kurbağa Gonzales.
Bu adamın kaderi bu.
Bu adam kurşunların değil kahredici okların hedefi.
Açık vermişti bir kere
Neden korktuğunu hissettirmişti düşmana.
Anlamıştı düşman,
Bu adam işkenceden, kurşundan değil,
Zehirli oktan korkar.
Üzülme aslanım, hatırla bak, ne diyor usta:
"Düşman bize ne kadar çok ok atarsa, biz o kadar
doğru yoldayız."

Varsın bütün oklar üstüne yağsın.
Devrimcilerin gözleri kör, kulağı sağır değil.
Biliyorum seni bu oklar yaralıyor.
Yaralamasın kardeşim, yaralamasın.
Bak ne diyor usta:
"Unutma ki devrim şehidi sadece kurşunla olmaz,
Şefkat Kakamço'nun kementleri de şehit eder adamı."

AÇIKLAMA

Paspal Kurbağa ve Kakamço, M. Çayan'ın Sıkıyönetim Mahkemesinde duruşma hakimi ve askeri savcıya taktığı adlardır.

— I —

Hindistan'ın Kalküta şehrinde
Benerci kendini vurdu.
Türkiye'nin İstanbul'unda,
Hüseyin'i vurdular.

Perde değişiyor.
İzmir Kordonboyu
Hasan Tahsin'i vurdular.

Bolivya'da Guevara kanlar içinde
Pera da paramparça
Çho to Vietnam'da kıvranıyor.
Of bacım off
Bitsin artık bu kıyım.

Orfe güneşi çağırıyor ve THKC
1971 ilkbaharında eyleme geçiyor
Burası SAU PAULO
Karanlığın, loşluğun, ezikliğin diyarı.
Orfe karanlıklar tepesine oturmuş,
Gitarı ile güneşi çağırıyor.
Güneş tutulmuş...
Her taraf simsiyah...
Orfe gitarı ile güneşi çağırıyor.
Yalnız Orfe, garip Orfe, yiğit Orfe.
SAU PAULO tepelerinde doğacak güneşi Orfe göre-
miyecek,
Biliyor bunu Orfe, yine de güneşi çağırıyor.
Karanlığın yedi başlı ejderi,
Orfeyi parçalıyor.
Orfe artık güneşte...

Güneş tutulması sona eriyor.
Sau Paulo halkı samba yapıyor güneşin altında.
Orfe rahat, mutlu ve kıvançlı güneşten gitarı ile tem-
po tutuyor
Aydınlığı kutlayan Sau Paulo halkının sambasında.
ORFE DE NEGRO

Hücrem ve Sivrisinekler

Tarihi Selimiye kışlası ve kışlanın bir odası,
Derin bir rutubet kokusu yayılıyor etrafa.
Oda ama ne oda: Hücre hücre...
Kapısına kilit vurmuşlar.
Burası Türkiye, Mozambik, Angola, Endonezya,
Brezilya.
Güneşi görmiyenler diyarı,
Tutsaklığın kapısının demir parmaklıklarının önünde
Mehmed'i yükseltmişler bacım, mehmedi.
Nöbet değişiyor, şimdi kapının önünde bir siyahi var.
Mozambikli galiba.
Yanında iki nöbetçi daha var.
Endonezyalı bir emekçi oğlu emekçi biri,
Öteki de Mozambikli yedi göbek köle çocuğu...
İşte hayatın diyalektiği.
Saat 23.00 hücremde sivrisinekler,
Oligarşinin türküsünü söylüyorlar hep bir ağızdan,
Ve bir adam avazı çıktığı kadar başlıyor bağırmaya.
Sesler yükseliyor.
Ve bir koro, hep bir ağızdan özgürlüğün marşını
söylüyor.
Sineklerin vızıltısı duyulmuyor artık.
Genç adam hayretle etrafına bakıyor.
Yanında Hasan Tahsin, Hüseyin, Sinan, Alp ve daha
niceleri...
Bu hücre kalabalık bacım, kalabalık.
Asyanın, Afrikanın, Amerikanın devrimcileri,
Ve bütün mazlum uluslar bu hücrede.
Marş bitiyor, hava yine ağırlaşıyor.
Sinirler bozuk, herkes sıkıntılı.

Sivrisinekler oligarşinin türkülerini çağırmaya tekrar
başlıyorlar.
Hüseyin, Sinan, Alp, Che, Pera'da ve Benercinin
dudaklarında sıkıntılı ve acı bir tebessüm..
Emekçiler üzgün, kölelerin boynu bükük.
Sivrisinekler memnun ve neşeli...
Bekliyoruz, ne zaman kesilecek bu vızıltı?
Bekliyoruz, sıkıntılı, sinirli ve mutlu.
Bir bekleyiş bu...
Hepimiz biliyoruz ki repertuarı bitiyor sivrisineklerin.

Hücredeki Adalının Dünyası

— I —

Taş duvar, demir karyola, ve yerde sayısız izmaritler.
Helanın pis kokusu, rutubetli, sıkıntılı, nikotinli,
İnsanı serseme çeviren kurşun gibi ağır bir hava,
Duvarlar sanki soğuk dalgaları imal ediyor.
İstediğiniz kadar üzerinize kalın şeyler giyinin,
Oligarşinin hücresinde soğuğu yenmek imkânsız.
Ranzanın karşısında kafesli demir kapı,
arkasında Mehmet.
Görevi dakikası dakikasına beni denetlemek
Mehmedim utanıyor, kahroluyor.
"Askerlik ağam n'aparsın" diyor.
Aslında o da tutsak.
Ben hücre içinde, o hücre önünde.
Günde beş kere büyük başlar bakar içeriye;
Yüzlerinde tecessüs.
"Çılgın adam, 3-5 kişi ile koskoca karanlıklar imparatorluğuna kafa tutan adalılar."
Ama yine de "çılgın adamın" karşısında,
Bir eziklik, burukluk duyuyorlar o başka.
Gündüz gece diye bir ayırım yoktur hücrede,
Zaman ve mekan özümlenmiştir artık.
Sadece koldaki saattir, geceyi gündüzü bildiren.
Işık yirmi dört saat yanar.
Bir nefes, bir dumandır yoldaşım,
Cıgaramı her çekişte duman olur,
Uçar giderim, ta uzaklara.
Çoğu kere ada'ma giderim,
Cıgaramın dumanı, beni memleketime; Ada'ma götürür.

Kahpe İstanbul'un, kahpe bir bölgesinde,
Bir evdeyim, yoldaşlarımla beraber.
Bu ev, yoldaşlık-dostluk-kardaşlık-mertlik- kıvanç ve sevgi evidir.
Bu evde, her şey o kadar güzel ve o kadar anlamlıdır ki...
Ev'de değil, ada, ada!
Satılmışlığın, kahpeliğin, riyakârlığın, âdiliğin ve her çeşit aşağılık ve her çeşit yabancılaşmanın karışımı olan,
Karanlık denizi'nin ortasında,
Güneşi batmayan bir ada.
Ben ne şuralıyım ne buralı,
Adalıyım adalı,
Adam ormanlıktır.
dostluk, yoldaşlık, mertlik ormanı, bütün ada'mı kaplar.
Erdemin güneşi yirmi dört saat aydınlatır ada'mı, biz ada sakinleri bilmeyiz karanlığı.
Ben ada'lıyım ey kahpe hücre ada'lı.
Doğru ya sen nereden bileceksin ada'mı asırlık, feodal-militarist hücre.
Ya, sen, öküze benzemek için kasılan, şişen haset kurbağa, hilkat garibesi bilirmisin ada'mı?
"Dünya karanlıktır. Güneşi batmayan böyle bir ada yeryüzünde yoktur."
Değilmi karanlıklar cücesi, zavallı acuze?
Ya sen yarasalar şairi, pişkin Cacomcho?
"Değil şiirlerde, masallarda bile böyle bir ada yoktur.
böyle bir ada eşyanın tabiatına aykırıdır."
senin için değil mi karanlıkların kapkara şairi?
Senin dediğin eşyanın değil, karanlığın tabiatına aykırıdır.
Karanlık cüceleri, acuzeler, dürzüler...

Yarının Türkiyesinin hayvanat bahçesinde teşhir edilecekler...

Adam kalabalıktır hain hücre:
Elde mitralyözüyle,
Sierra Maestra'da, Falcon da, Vietnam da
Mozambikte, Angola da, Sina çöllerinde...
Özgürlüğün türküsünü söyleyenler.
Zulme, kahpeliğe, sömürüye karşı...
Dişiyle, tırnağıyla üç kıtada karşı koyanlar benim evlâtlarımdır kahpe hücre.
Benim adamın ormanlığından aldıkları fideleri, birer birer dikiyor, kahpeler koalisyonunun dünyasına.
Kel dünya, ada'mın ağaçlarıyla ayıbını örtüyor, güzelleşiyor artık.
İyi bak bana feodal duvar, iyi tanı beni.
Seni yerle bir edecek ada'lıları iyi tanı.
Ada'm ve hemşerilerinin çoğu ne halde diye dudak bükme, orospunun dölü utanç duvarı.
Evet ada'mı karanlığın suları bastı.
Evet, benim gibi pek çok ada'lı bu çirkef suların altında,
Ama boşuna sevinme, ada'm batmaz, yok olmaz,
Ada'm, sadece karanlık denizinde yerini değiştirdi.
Hepsi o kadar.

Cigaram elimi yakıyor.
Maltepe'de etrafı karanlığın cüceleriyle çevrilmiş
marş söyliyen iki ada'lı.
İki ada'lının marş söyleyişinde silâhlar susar.
Maltepe'nin göbeğini derin bir sessizlik kaplar.
Dalga, dalga yayılır, ada'lıların erkek sesi, etrafa.
O anda iki adalının gözünde her şey silinir,
Karanlığın militanları küçülür, küçülür...
Sanki biraz önce atılanlar tomson kurşunları değil,
parmak cücelerin minicik okları.
O an ne binlerce güvenlik kuvveti, ne polis, ne zırhlı
tugay, ne tomson, ne mitralyöz.
Her şey önemsiz, küçük ve etkisizdir. İki ada'lı için.
Ada'lıların korosu karanlık cücelerinde bir panik
yaratır.
Yüzlerinde, ezikliğin, şaşkınlığın biraz da utancın
izleri okunur.
Sanki ilâhi bir kuvvet onların ellerini, kollarını
bağlamıştır. Ta ki, iki ada'lının marşı bitene kadar.
Ada'lılar sol yumrukları havada, pencerenin önünde
boy hedefi oldukları halde ateş edemezler.
Garip bir andır bu an.
Bu an karanlık cücelerinin, insanlığa dönüş anıdır.
Cüceler konuşmazlar bile bu an.
Büyülenmişlerdir iki ada'lının havaya kalkmış sol
yumrukları ile.
Ve kaybolup gitmişlerdir ikili koronun nameleri
arasında.
Koro susar, büyü bozulur, görevlerini hatırlar cüceler,
Eller tetiklere tarrrr......

Ve Cevahirimi kalbime gömüp dönerim hain hücreme.

ADA'LI